

Directa

publicació quinzenal

Núm 375

Del 23/12 de 2014

al 12/1 de 2015

2 €

www.directa.cat

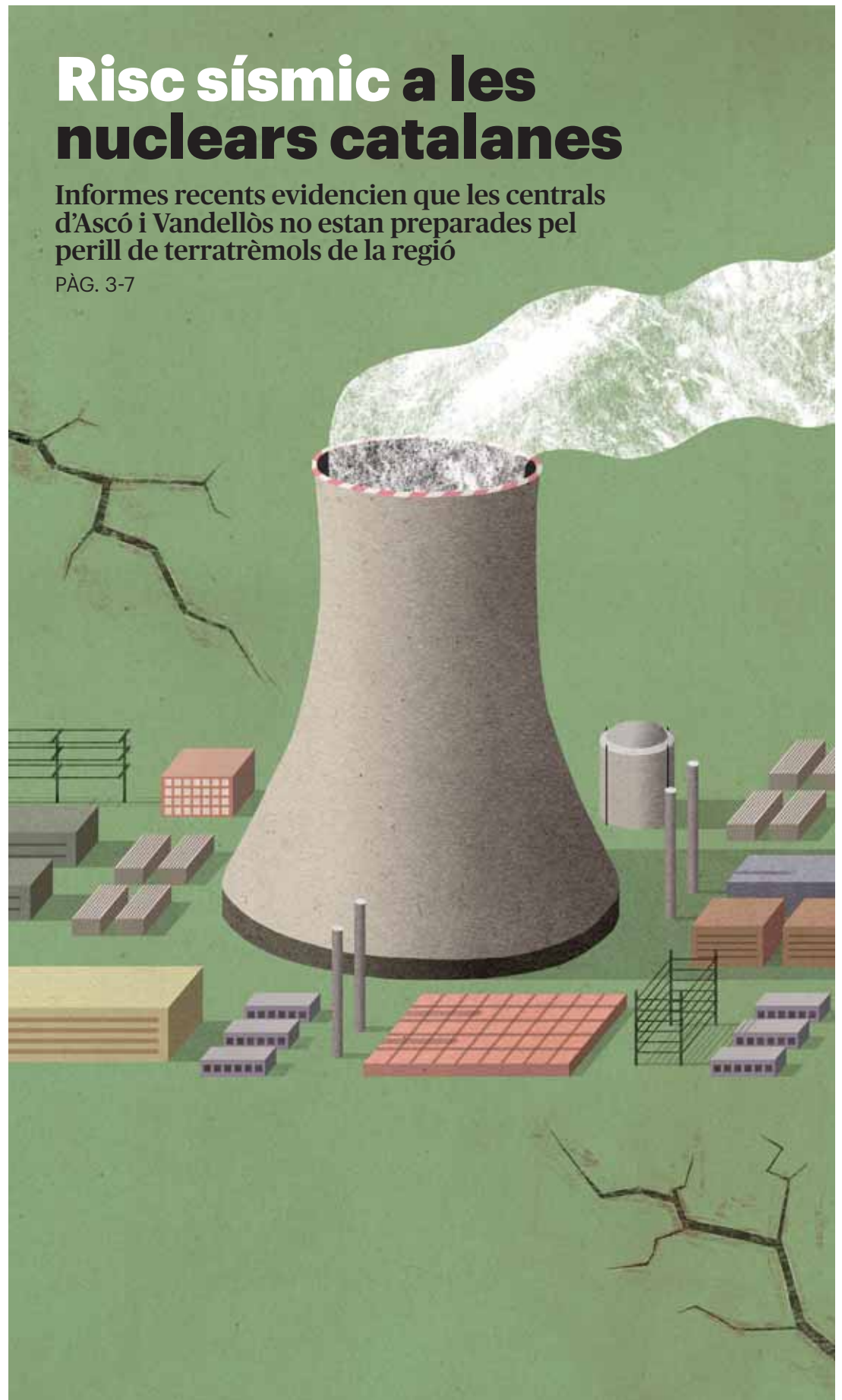
+SUPLEMENT:

El feminisme lluita contra la normalització de l'assetjament, també mitjançant la xarxa **8-11**

Recordem la col·lectivització d'Aigües de Barcelona duta a terme durant la Guerra Civil **18-19**

La construcció d'un gran canal marítim aixeca protestes i sospites a Nicaragua **22-23**

/ RAUL SORIA

Risc sísmic a les nuclears catalanes

Informes recents evidencien que les centrals d'Ascó i Vandellòs no estan preparades pel perill de terratrèmols de la regió

PÀG. 3-7

D Directa

publicació quinzenal

EDITA:
Associació per la Difusió Sense Límits (ADSL)
C. Riego núm. 37 baixos esquerra
08014 Barcelona
Tel: 935 270 982 / Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat

DIPÒSIT LEGAL: GI-1528-2005

LICÈNCIA CREATIVE COMMONS:
Reconeixement-No Comercial-Sense Obra
Derivada 2.5

Aquesta publicació intenta escriure amb
un llenguatge no sexista i no androcèntric

La Directa no comparteix necessàriament
les idees expressades als articles d'opinió

QUI SOM?

Comunitat Directa

Jordi de Miguel
Estirant del fil
David Bou i Victor Yustres
Al peu del canó
Marc Rude i Jesús Rodríguez
Miralls
Gemma Garcia
Cruïlla
Maties Lorente
Impressions
Adrián Crespo i Isabel Benitez
Roda el món
Oriol Andrés i Roger Suso
Poca Broma
Rafael Morata
Expressions
Oriol Fuster
La indirecta
Alex Romaguera
Coordinació web
Manel Ros i Oriol Fuster
Audiovisuals
Victor Alonso
Fotografia
Victor Serri i Natàlia Virgili
Il·lustració
Núria Frago, Ricardo Hermida i Andrea Lucio
Correcció
Laia Bragulat
Edició
Ignasi Franch
Compaginació
Roger Costa Puyal
Disseny gràfic
Jose Téllez, Sergio Espin, Núria Ribes i Hugo Cornelles
Programació web
Projecte Ictineo
Administració
Karminha
Difusió i Publicitat
Ferran Domènech
Comercial
Pau Fabregat

CORRESPONSALIES:

Baix Llobregat, Berguedà, Barcelonès Nord, El Camp, Girona, L'Horta, Manresa, Maresme, Menorca, Osona, La Plana Alta, Ripollès, Sabadell, Solsonès, Terrassa, Terres de l'Ebre, Terres de Ponent, Vallès Oriental.

CONTACTES:

General directa@directa.cat
Redacció redaccio@directa.cat
Cultura expressions@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Publicitat publicitat@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

Revista Eclèctica
@Eclctica_EC
El @CSOA_HORTA de gom a gom per escoltar la presentació de @La_Directa i del nostre n°3 #Directa-PV #Eclctica3

Jorge Ramos Tolosa
@JorgeRTolosa
En la 1a presentació al PV de @La_Directa: "sorgim dels moviments socials i funcionem assembleària-ment" #DirectaPV

4CANTONS
@4cantons
@la_directa és una pena vore com - encara que siga sense mala fe - Alacant queda de nou aïllada. Necessitem vertebrar no aïllar #DirectaPV

Prenem partit al País Valencià

Sala de Graus de la facultat de Geografia i Història de la Universitat de València / CHRISTIAN VILLALBA

Maties Lorente

@La_Directa

Els dies 11 i 12 de desembre, una part del col·lectiu de la DIRECTA es va desplaçar al País Valencià. Les destinacions eren València i Castelló. L'objectiu de les visites era doble: d'una banda, ampliar la comunitat Directa al sud del Sènia; d'altra, enfortir una xarxa disposta a generar continguts publicables a la revista i el web des del País Valencià. L'únic aspecte insatisfactori va ser no poder visitar Alacant. És un tema pendent que esperem poder tancar aviat.

La primera parada va ser al cap i casal. A la ciutat del Túria, la nova DIRECTA es va presentar a la Universitat de València. Per a algunes de nosaltres, va ser emocionant poder compartir tots els valors i principis que hi ha darrere el projecte amb les nostres conegudes, amb la nostra gent. Al migdia, vam dinar al Centre Social Terra, un referent del moviment contestatari a València, al barri de Benimaclet. Compartir taula amb les companyes és pràcticament un ritual sempre que s'arriba al País Valencià i, aquest cop, no podia ser menys.

Com que, a la vida, no tot pot ser disbauxa, després del cafè i la cassalla digestiva, la delegació de la DIRECTA va agafar el tramvia a la Malva-Rosa per visitar el Cabanyal. "Aquest barri és l'exemple més clar dels anys de plom de l'especulació immobiliària", ens deia Jorge, el company que ens va fer d'amfitrió. Les franges de color ocre i marró són les banderes que ha triat l'equip de Rita Barberà per marcar les victòries de la guerra de l'administració contra tot un barri. El resultat: una mena d'es-

cenari postapocalíptic (propi de sèries com *Cabanyal Z*) a tocar de la mar. De tornada a Benimaclet, al Centre Social Okupat Anarquista l'Horta, es presentava el tercer número de la revista *Eclèctica*, una de les propostes més valentes i engrescadores que s'han publicat a València els últims temps. Dedicada als estudis culturals, la nova edició parla de les diferents expressions de la cultura popular, amb un especial interès pel Cabanyal i els processos de gentrificació que viu el barri. Les companyes de l'*Eclèctica* van cedir un espai per presentar la DIRECTA davant d'una sala atapeïda de gent disposta a escoltar propostes trencadores. Un cop més, cal agrair l'acollida i l'ajuda a tot l'equip de la revista valenciana i desitjar sort i èxit al seu projecte.

A la Plana, es va presentar la DIRECTA a la Universitat Jaume I i al Casal Popular de Castelló. Els debats que es van generar entorn de la funció del periodisme van ser molt enriquidors i ja hi ha un munt de temes per treballar sobre de la taula: això no agrada, de segur, a les elits que dominen el país. A la nit, es va organitzar un sopar al Casal Popular, una proposta única a Castelló, i vam tenir el plaer de compartir conversa amb la gent que cada dia treballa per a la transformació de la seva terra. I és que el País Valencià, contràriament al que sovint es pensa a Catalunya, és alguna cosa més que el blau a la senyera i el PP a les institucions. És, també, l'empenta i la il·lusió per construir un país per a totes, començant la transformació per les arrels. A la DIRECTA, tenim clar que hi ajudarem en el que calgui. ◀

L'accident nuclear de Fukushima, ocorregut al Japó el març de l'any 2011, va demostrar que ni el país pioner en la prevenció de risc sísmic no va ser capaç d'anticipar-se a la tragèdia. En aquest context, el Consell Europeu va acordar sotmetre les centrals nuclears a un conjunt de proves, amb l'objectiu de determinar la seva capacitat de fer front a accidents humans i fenòmens naturals extrems. Els informes elaborats per les centrals nuclears d'Ascó i Vandellòs han omès dades de màxima importància a l'hora de calcular el terratrèmol de més intensitat que podria afectar-les.

Ascó i Vandellòs, exposades a un **perill sísmic** elevat

Les proves de resistència fetes a les instal·lacions eviten aportar dades molt significatives, necessàries per determinar la probabilitat que es produeixi un accident fruit d'un terratrèmol

Maria Ortuño
@La_Directa

Després de l'aprovació de la directiva europea post Fukushima, el Consell de Seguretat Nuclear (CSN) va sol·licitar a totes les centrals de l'Estat espanyol que realitzessin el conjunt de proves de resistència demanat pel Consell Europeu. Amb aquests tests, es determinava la gravetat màxima dels fenòmens crítics que poden afectar les centrals -inundacions, terratrèmols o pèrdues de subministrament elèctric- i s'estudiava com respondrien davant d'aquestes situacions.

Els resultats es van presentar a finals de 2011 i van ser avaluats tant pel Grup Regulador de Seguretat Nuclear Europeu (ENSREG) com pel CSN. A l'informe de valoració de les centrals espanyoles, emès per l'ENSREG l'abril de 2012, es destaca que Ascó i Vandellòs han d'integrar dades paleosísmiques -informació sobre terratrèmols prehistòrics registrats a la geologia, que és pública des de fa anys- en els seus càlculs de sismoresistència. El desembre del mateix any, el CSN va fer una valoració positiva dels informes de totes les centrals en el seu Pla d'Acció Nacional. Això sí, va destacar de manera genèrica que demanaria a les centrals que tinguessin en compte les dades geològiques a l'hora de fer els càlculs de perillositat sísmica i va posar l'any 2016 com a data límit.

Dades obviades

Expertes en perillositat sísmica consultades per la DIRECTA consideren "una negligència molt greu" que les proves de resistència d'Ascó i Vandellòs només hagin tingut en compte els terratrèmols propers ocorreguts durant els darrers 30 anys. Com a conseqüència, els valors màxims d'acceleració del terreny -una mesura indicativa de la perillositat sísmica que reflecteix com es pot moure el terreny arran d'un terratrèmol- estan molt per sota dels valors que s'obtidrien si es tinguessin en compte els terratrèmols històrics i els prehistòrics. Els informes asseguren que aquestes centrals estan preparades per acceleracions màximes de 0,2-0,3g (per $1g = 9,8 \text{ m/s}^2$), tot i que haurien de tenir en compte que poden estar exposades a acceleracions de fins a 0,8g. Els valors per sota de 0,3g són excessivament baixos i, de fet, es van superar amb el terratrèmol de Llorca de l'any 2011.

Aquests treballs no tenen en compte dues dades molt significatives per a aquestes centrals: el terratrèmol de Tivissa de 1845, d'intensitat màxima VII en l'escala de Richter, amb l'epicentre situat a una distància d'entre 10 i 30 quilòmetres d'aquestes centrals; i també la presència de les falles del Camp i del Pla de Burgar, totes dues actives. Aquestes dades estaven a l'abast de les centrals, ja que formen part de diversos documents públics, com l'informe final del projecte *Datación* -publicat pel CSN el 2001- o la tesi doctoral elaborada a la Universitat de Barcelona (UB) per Hèctor Perea i presentada l'any 2006.

La central de Vandellòs és una de les poques centrals nuclears del planeta que està construïda sobre una falla activa que se sap que pot produir terratrèmols destructius. Altres exem-

Xemeneia de la torre refrigeradora de la central d'Ascó, al meandre del riu Ebre / ARXIU

ples serien les centrals japoneses de Kashiwazaki -inactiva després de patir un sisme el 2007- o la de Hamaoka, que s'està desmantellant, després de l'accident de Fukushima, per evitar que es repeteixi una catàstrofe similar. Els darrers estàndards de seguretat de l'Organisme Internacional d'Energia Atòmica (OIEA), vigents des de l'any 2010, recomanen que no es construeixi una planta nuclear en aquestes ubicacions i que, per a les centrals ja construïdes, es tingui en compte la possible ruptura de falles en un radi de 300 km al voltant de les instal·lacions. A més de l'enorme repte que suposa fer una construcció resistent al trencament del terreny a causa del moviment d'una falla i encara que la falla no arribés a desplaçar la superfície en cas de sisme, Vandellòs hauria de contemplar l'anomenat *efecte font*. Aquest efecte provoca que l'acceleració del terreny en zones pròximes a la falla que ha produït el terratrèmol pugui ser més gran de l'esperada.

El cas dels reactors d'Ascó també és especialment crític, ja que estan ubicats a la plana d'inundació del riu Ebre, on es poden produir efectes sísmics secundaris com l'amplificació de l'ona sísmica i la líquiefacció, és a dir, la fluïdificació del terreny a causa de la vibració i la seva saturació en aigua. Aquests processos, que poden ser molt perjudicials per a qualsevol tipus de construcció, també han estat obviats als informes sobre les proves de resistència. ◀

Els informes oficials no tenen en compte la localització de les falles del Camp i del Pla de Burgar, totes dues actives, o el sisme de Tivissa succeït l'any 1845

El cas dels reactors d'Ascó també és especialment crític, ja que estan ubicats a la plana d'inundació del riu Ebre

La falla del Camp passa molt a prop de les nuclears

Hi ha dues falles actives conegudes que suposen un perill potencial per a les centrals nuclears de Catalunya

María Ortuño
@La_Directa

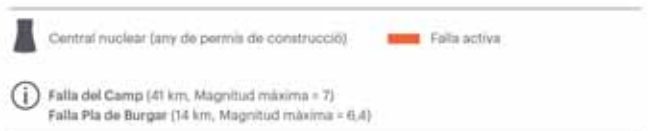
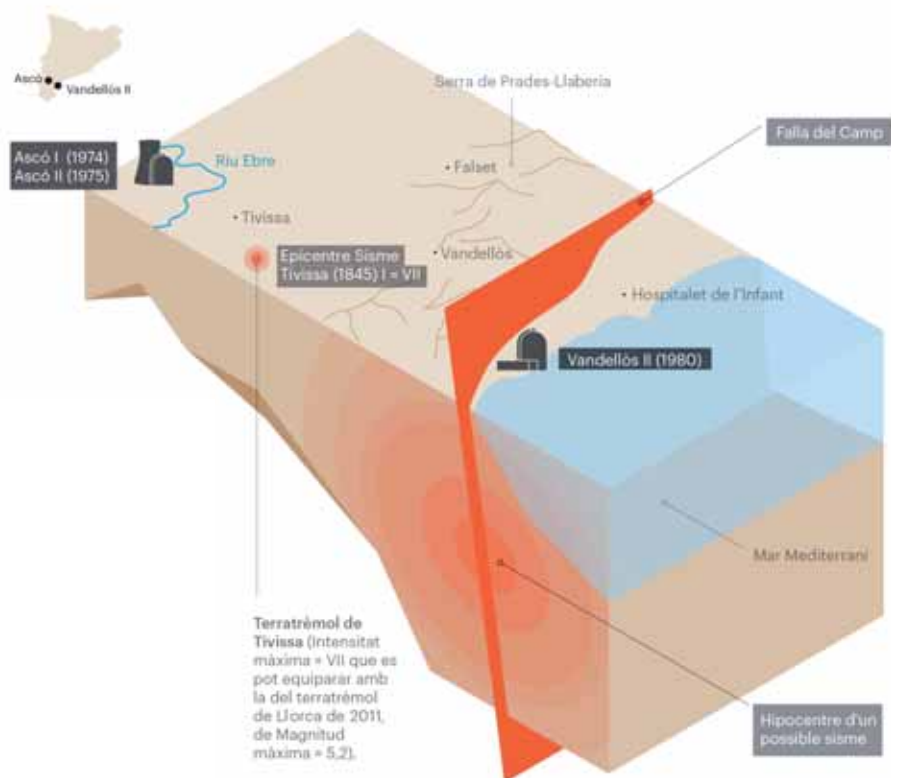
Una falla és una fractura a la part superficial de la Terra que genera terratrèmols a conseqüència del seu creixement. El registres geològics associats als terratrèmols són estudiats mitjançant la paleosismologia. Les falles tallen el terreny al llarg d'una línia o traça. En el cas que les falles del Camp i el Pla de Burgar es trenquessin en tota la seva longitud, s'estima que produirien sísmes de magnituds d'entre 6 i 7 graus a l'escala de Richter. El terratrèmol de Tivissa (esdevingut el 10 d'octubre de 1845) podria estar relacionat amb alguna d'aquestes falles, encara que actualment no produeixen terratrèmols destacables. Aquest sísmes d'intensitat VII -equivalent al de Llorca de 2011- ha estat el terratrèmol històric més important a la regió. Tot i que no va ocasionar pèrdues humanes conegudes, sí que va generar danys a les construccions i el paisatge.

L'activitat recent de la falla del Camp va ser estudiada per primera vegada anys després que es construïssin les centrals d'Ascó i Vandellòs. El primer document on s'esmenta l'activitat de la falla és un informe intern de la central de Vandellòs, situada menys de 200 metres al sud-est de la traça de la falla. Durant els anys noranta, diverses especialistes de la UB la van estudiar detalladament. Eulàlia Masana va escriure la seva tesi doctoral sobre l'estudi de diverses falles actives al llarg de les serralades costaneres i va posar un èmfasi especial a la falla del Camp. Més tard, entre els anys 1997 i 2001, la UB va caracteritzar el potencial sísmic d'aquesta falla a través del projecte Datación, coordinat per la mateixa doctora Masana i pel doctor Pere Santanach amb finançament provinent del CSN i l'Empresa Nacional de Residus Radioactius. Les conclusions principals d'aquest estudi destaquen que la falla del Camp ha produït -, per tant, pot produir en el futur- terratrèmols de magnituds situades entre els 6 i els 7 graus i que, almenys sis d'ells, han tingut lloc durant els últims 300 mil anys. La freqüència amb què ocorren aquests grans terratrèmols és petita, se n'espera un cada diversos milers d'anys. Amb tot, se sap que, en aquesta regió del planeta, les falles no tenen cicles d'activitat regulars i que, de vegades, es produeixen diversos terratrèmols grans en poc temps. Tanmateix, és probable que ocorrin sísmes de magnituds entre els 5 i els 6 graus més sovint. ◀

54 reactors europeus no compleixen les normes de càlcul de risc sísmic

La Comissió Europea ho va reconèixer en un comunicat de premsa publicat l'octubre de 2012: dels 154 reactors nuclears ubicats a Europa, 54 no estan aplicant les normes de càlcul de risc sísmic. Segons les recomanacions internacionals de l'OIEA i de l'Associació de Reguladors Nuclears d'Europa Occidental (WENRA), quan es fan els càlculs de perillositat sísmica d'aquest tipus d'instal·lacions,

s'han de tenir en compte totes les dades rellevants sobre falles actives i sísmes i no només tractar els sísmes registrats i els històrics. A l'Estat francès, aquesta consideració ha comportat el tancament de tres de les sis instal·lacions de Cadarache, al sud-est del país. No obstant això, no ha estat suficient per evitar que s'hi construïxi el reactor de fusió nuclear més gran del món.

FONTS CONSULTADES: Quaternary Active Faults Database of Iberia (IGME), (Instituto Geológico y Minero de España, IGME) i Atlas sísmic de Catalunya (Institut Cartogràfic de Catalunya, ICC).

Història nuclear a Catalunya: risc per imposició

Una planificació energètica sense prou debat territorial va generar fortes tensions als municipis afectats

Olga Margalef
@La_Directa

El 29 de novembre d'enguany, una forta tempesta va inundar part de les instal·lacions de la central d'Ascó i va forçar l'aturada de Vandellòs II. Des del 30 d'agost passat fins avui, s'han produït prop de 25 sísmes naturals i de baixa magnitud al sud de Vandellòs, fet que evidencia l'existència de falles actives a les proximitats del reactor. Ambdues centrals nuclears estan situades en indrets exposats a dos perills naturals, inundacions i sísmes. Si la localització d'un complex d'aquestes característiques és tan important per garantir-ne la màxima seguretat, per què les centrals catalanes es van emplaçar a Ascó i Vandellòs? Com es van prendre aquestes decisions i quines implicacions van tenir sobre el territori?

Ales acaballes de la dictadura franquista, es va aprovar el Pla Energètic Nacional, fruit d'un context on s'aprofitava la crisi del petroli per vendre l'energia nuclear com el progrés inevitable. Aquest projecte faraònic programava la construcció de 37 reactors de segona generació, que se sumaven a uns altres de tecnologia més antiga, ja en funcionament: Zorita, Santa Maria de Garoña i Vandellòs I. Les elèctriques triaven els terrenys més adequats: zones planes i estables, amb una font d'aigua a l'abast i ubicades en municipis amb poca població. Després d'una inspecció i la comprovació de l'adequació tècnica, les parcel·les es compraven amb secretisme i la central es començava a construir amb el beneplàcit de l'ajuntament. Aquesta va ser la pràctica duta a terme amb èxit a Vandellòs, Ascó i, amb més entrebancs, a l'Ametlla de Mar.

El sobredimensionament del procés d'inversió nuclear franquista i les pressions ecologistes, en auge internacionalment, van desembocar en l'aprovació, l'any 1984, d'una moratòria nuclear a l'Estat espanyol. Arran d'això, algunes obres van quedar completament paralizades, fet que va comportar una compensació milionària per a la indústria nuclear. Al llarg de 25 anys, més del 3% de la factura de la llum de les consumidores s'ha destinat al sanejament dels comptes de les elèctriques després del deliri nuclear. Avui dia, l'Estat espanyol té vuit comple-

xos nuclears en funcionament. El sud de Catalunya, amb tres centrals actives i una en procés de desmantellament, suporten la densitat més gran de reactors de la península Ibèrica.

Pioners de la lluita antinuclear

La història nuclear de l'Estat espanyol s'ha escrit amb un dèficit d'informació al territori sobre què comporta convida amb una central. Als municipis afectats, aquesta imposició va originar nombroses rebel·lions ciutadanes, que van esclatar amb l'arribada de la transició. Els fets succeïts al petit municipi d'Ascó en són un bon exemple. Les habitants del poble van veure aparèixer un home que vestia de vellut i comprava terrenys a molt bon preu a la vora de l'Ebre. Ben aviat va córrer el rumor que hi volien fer una fàbrica de xocolata. Quan la compra va estar prou avançada, en lloc de rebre mestres xocolateres, les autoritats locals es van reunir amb la plana major de FECSA. Allò va fer mala espina al mossèn, Miquel Redorat, que va indagar fins que va esbrinar el motiu real de la visita. L'agitació de la població va ser tan gran que, l'any 1977, les protestes van fer dimidir l'alcalde franquista Josep Montaña, que havia signat, en silenci, la llicència d'obres de l'empresa elèctrica. Aleshores, una junta gestora va governar fins a les primeres eleccions municipals,

Continua a la pàgina següent >>>

>>> Ve de la pàgina anterior

celebrades l'any 1979. El moviment antinuclear es va organitzar al voltant de l'Associació de Veïns, que va presentar candidatura als primers comicis democràtics, es va endur la majoria de vots i va aconseguir cinc dels onze regidors del poble.

L'objectiu principal d'aquest govern i del seu alcalde emblemàtic, Joan Carranza, va ser alertar dels perills nuclears i aconseguir que l'empresa complís la normativa existent. Després de quatre anys de lluita incombustible, van passar a ser l'oposició arran d'uns comicis tacats per la compra de vots. El periple de la gent valenta de la localitat no va acabar aquí, ja que el nou govern es va inventar unes anomalies en el pagament de l'orquestra d'unes festes majors per denunciar alguns dels antics regidors. Després d'un malson judicial ple d'irregularitats, els acusats no van ser condemnats.

La victòria de l'Ametlla

Tot i ser un capítol relativament desconegut, a l'Ametlla de Mar, es va lliurar una batalla antinuclear molt contundent. L'any 1974, els agents de FECSA ja havien comprat una bona porció d'un terreny que s'havia de destinar a acollir un enorme complex nuclear. El municipi va viure una revolta en tota regla, capitanejada per Enric Rebull, president de la confraria de pescadors, amb el suport de la cooperativa agrícola i col·lectius que van veure amenaçada l'activitat tradicional de la població pel projecte atòmic.

La tensió va ser tan gran que algunes veïnes de l'Ametlla van ingressar a la presó pel fet de colpejar els tècnics de l'elèctrica durant les jornades d'inspecció del terreny. Davant d'aquesta situació, l'alcalde Josep Ballesteros va retirar el suport a la

central nuclear. Els tràmits van quedar aturats poc abans de la moratòria nuclear i els terrenys van restar oblidats durant anys fins que Caixa Tarragona els va comprar a FECSA per acabar cobrint-los de noves urbanitzacions.

En canvi, a Vandellòs -municipi que va allotjar la primera central nuclear catalana-, la resposta popular mai no va ser tan intensa. Potser el motiu rau en el fet que quinze quilòmetres de carretera i una serralada separen els reactors del nucli de la població, que afecta bàsicament la pedania costera de l'Hospitalet de l'Infant.

Nuclears al Parlament

Els fets succeïts a la Ribera d'Ebre van provocar que, l'any 1980, s'establís la primera comissió d'investigació del Parlament relativa a la seguretat nuclear. El treball de compilació de la comissió, centrat exclusivament en el cas d'Ascó, va durar mesos i va ser molt exhaustiu. Nombroses veus expertes, entre elles les dels doctors Lloret i Correig i el mateix Observatori de l'Ebre, van aportar proves: amb les dades de l'època, amb el coneixement de terratrèmols històrics com el de Tivissa, les falles pròximes a Ascó no es podien considerar inactives. Altres temàtiques tractades van ser l'estudi de les aigües residuals de la central, l'impacte en l'agricultura o la gestió dels residus.

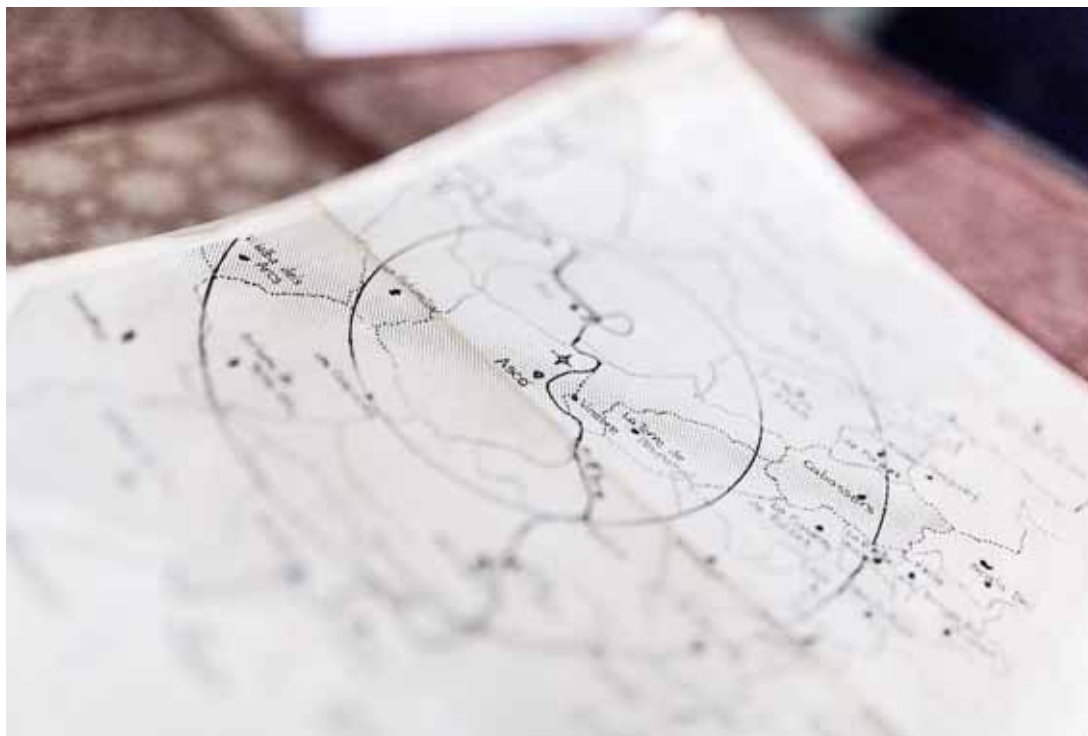
Les conclusions de la comissió, però, no posaven en dubte la continuïtat de la central i van ser debatudes en un ple del Parlament molt intens el mes de juny de l'any 1981. Mentre que el PSUC i el PSC es van mostrar crítics amb l'orientació política del dictamen, els vots a favor de CIU i Unió pel Centre Democràtic (UCD), clarament favorables a l'estratègia nuclear, sumats a la tèbia postura d'ERC, van aconseguir posposar el debat sobre algunes de les alarmes destapades. ◀

Plans d'emergència que són "lletra morta"

Avui dia, la Generalitat no té competències directes en seguretat nuclear ni en el funcionament de les centrals, tasca que recau íntegrament en el servei estatal del Consell de Seguretat Nuclear (CSN). El que sí que es regula des del govern autonòmic és un control de mesura de radioactivitat en punts estratègics, gestionat pel Servei de coordinació d'activitats radioactives. Els plans d'emergència són una responsabilitat de les institucions provincials (Pla d'Emergència Nuclear de Tarragona o PENTA), en col·laboració directa amb els municipis afectats.

Segons Eloi Nolla, veí de l'Ametlla de Mar durant 50 anys i portaveu d'Ecologistes en Acció, el grau d'informació de la població de Vandellòs i els municipis veïns en matèria de seguretat nuclear és nul. "Els plans d'actuació municipal d'emergència nuclear (PAMEN) són lletra morta. Ni tan sols sabem si el servei de megafonia instal·lat per informar de qualsevol accident funciona", explica. Als municipis del voltant de Vandellòs, no s'ha arribat a fer mai un simulacre.

Un exemple clar de la manca de comunicació en aquest sentit es va produir amb els successos de la nit del 19 d'octubre de l'any 1989. Mentre Vandellòs I patia el pitjor accident nuclear de la història de l'Estat espanyol, el veïnat rebia la informació dels fets a través de la ràdio i la televisió. L'any 2008, la central d'Ascó va reconèixer una fuga de partícules radioactives força important, que havia estat amagada durant cinc mesos. Segons Nolla, una bona informació sobre el risc i l'emergència és "vital pels habitants dels municipis" que es troben a prop de les centrals i "un factor indispensable per la convivència".

“Nosaltres mos devíem al poble”

Antonio Ribes Serrano (1934), regidor d'Ascó durant la primera legislatura democràtica

/ VÍCTOR SERRI

Davant l'alarma social que va generar l'anunci de l'establiment de la central d'Ascó, l'associació veïnal de la localitat va decidir presentar una candidatura i va guanyar les eleccions municipals. Amb un govern en minoria, van lluitar contra vent i marea perquè FECSA complís la legislació vigent. A causa de la fractura que es va produir entre la població, Antonio Ribes es va traslladar amb tota la família a Malgrat de Mar per dedicar-se a la pagesia. L'any 2007, va guanyar el Premi Romà Planas i Miró de Memòries Populars amb un relat en primera persona d'aquell període convuls. Home polifacètic –electricista, músic, escriptor i pagès–, ens rep al seu domicili per explicar-nos de quina manera la central nuclear va canviar la seva vida i el destí d'un poble per sempre més.

Olga Margalef
@La_Directa

Com era Ascó abans que hi arribés l'energia nuclear? Era un poble completament agrícola, no hi havia indústria, hi havia botigues, ferreries, electricistes... La zona on ara hi ha el reactor era una zona privilegiada de rec, molt productiva. S'hi vivia harmoniosament, pacíficament. La central ho va desbaratar tot.

Quan es va saber que s'hi construiria una central nuclear, què va dir la població?

Es van començar a comprar *terrenos* i la gent no sabia què s'hi faria. Ningú mos va informar de res fins que tot estava lligat. En petits grups, vam començar a indagar què era una nuclear i el mossèn va impulsar una associació de veïns. Encara que no hi era tothom, un 75% mos donava suport. En finalitzar una reunió de l'Ajuntament, lo poble alarmat se va reunir a la plaça per exigir explicacions. Quan l'alcalde va sentir l'enrenou, va sortir amb actitud amenaçant. Els guàrdies civils el van haver de parapetar per protegir-lo de la gent que l'increpava: el van acompanyar fins a casa, a més d'un quilòmetre, mentre tot lo poble el seguia, entre crits i soroll. Això li va fer veure que no el volíem. I va dimitir.

A les eleccions municipals del 79, l'Associació de Veïns va ser la candidatura més votada i el sastre Joan Carranza es va convertir en el primer alcalde després del franquisme.

En Carranza es va entregar tant a la causa que ningú no el tallava quan parlava. I mira que el vaig veure enfrontat a gent de categoria! Un home molt intel·ligent. Sempre me deia: "Antonio, d'home a home, va zero". Encara que siguin més poderosos, estem tots al mateix nivell.

Quines van ser les seves principals preocupacions un cop a l'Ajuntament?

Quan vam arribar al govern, el projecte ja estava en marxa. Nosaltres només vàrem voler que es complís la llei. La normativa de l'època prohibia viure en un radi al voltant de 2,2 km i nosaltres estàvem a un quilòmetre! Hi havia molts problemes. Per exemple, van situar la claveguera nuclear només a uns metres d'on es captava l'aigua per a la població. També mos devien molts diners. Havien pagat quinze milions de pessetes per la llicència d'obres tot i que, segons un informe extern, haurien d'haver pagat 268 milions pel grup primer i 350 milions de pessetes pel segon. Ens vam plantar i no vam donar-los el permís d'inauguració si no ens pagaven l'establert. Vam poder frenar la seva posada en funcionament i el reactor va estar llest i aturat un any i mig. FECSA no va pagar mai tot el que devia.

L'elèctrica els va intentar subornar per obtenir el permís?

No. Però és que érem insubornables. Un pot pensar: si mos donen molts *quartos*, potser val la pena! Però mos haurien penjat los del poble. Nosaltres mos devíem als veïns, era una qüestió d'amor propi. Però l'empresa i les institucions anaven contra naltros. No mos van matar –i això ho dic literalment– perquè cada dos per tres sortíem a la premsa dient que, si mos trobaven morts, eren els de la nuclear qui ho hauria fet.

Vostès van picar totes les portes: Generalitat, Ministeri d'Indústria, Governació... Els va sorprendre la resposta de les institucions?

Els feien la seva feina, consideraven que era important per Catalunya i estaven a favor de la nuclear. Lo president Tarradellas no mos va voler ajudar. Més endavant, Jordi Pujol ens va visitar al poble i ens va dir que en fèiem un gra massa. Jo li vaig dir que el convidava a passar les *vacacions* a Ascó si la central era tan bona. En canvi, sí que vam rebre suport de la ministra d'Indústria, Carme Mestre. I també una forta simpatia d'un diputat de Convergència i Unió, el científic Joan Oró.

A les següents eleccions, ja no varen ser primera força...

El que va fer decantar la balança va ser que van venir 252 persones que no eren d'Ascó a votar. Eren gent empadronada perquè havia treballat en la construcció de la central. Els van pagar 50.000 pessetes per anar a votar en contra nostra. Agafant-me fort del braç, Carranza me va dir, a la plaça del poble: "Hem perdut, Antonio, però això mos salva la vida". I n'estic convençut, perquè la FECSA ens volia mal: teníem els telèfon punxats, estàvem sempre controlats, sabien sempre on anàvem. Amb la següent legislatura, la central va entrar en funcionament.

Al seu llibre, explica que un dels enginyers de FECSA, davant la seva tossuderia, els va etzibar: "Això és el progrés i el progrés no es pot aturar"

Jo, això del progrés, ho entenc. Però també els dic, si tant voleu una central nuclear, per què no la feu a la plaça Catalunya? Per què les autoritats no han fet complir la llei en el seu moment? La meua òptica és la de l'afectat.

Hi torna, a Ascó?

A Ascó, hi vaig per Tots Sants i no m'hi quedo. Alguns em diuen: "Quanta raó teníeu!". M'ho diuen els fills dels que van defensar la central. Ja no hi ha un debat obert, sinó certa impotència. I no serà per quartos. De quartos, en tenen tots allí! Si hagués de tornar a lluitar, ho tornaria a fer. Perquè ara sé lo que és una nuclear i com pot afectar un poble. ♦

Carrers masculistes

Respostes feministes contra l'assetjament de dones als espais públics

Anna Celma / Mireia Bofill
@Acelmamelero

Voliem explorar la problemàtica de l'assetjament masculista al carrer i conèixer la seva incidència. Hem recopilat veus i testimonis, a través de qüestionaris anònims, sobre experiències personals. Massa sovint, es tracta d'històries que, com que són viscudes de manera individual, queden silenciades. No obstant això, les respostes ens han fet veure que l'abast dels assetjaments soferts per les dones als espais públics superen de llarg les nostres expectatives. Us n'oferim una petita mostra.

"La primera vegada va ser quan tenia vuit anys. Em va parar un home des d'un cotxe, em va demanar on era un carrer... De sobte, em va començar a tocar la vulva. Em vaig quedar paralizada". La companya més jove escriu: "L'experiència més impactant la vaig viure als setze, fa tres anys. Trucava al timbre de la casa d'una amiga quan tres nois més grans es van posar darrere meu i em van empènyer contra la paret per intentar-me tocar. Per sort, la meua amiga va obrir la porta ràpid i vaig poder entrar, sola". "A mi també em van perseguir quan era preadolescent", recorda una dona que voreja la setantena. Una altra, d'uns quaranta anys, explica que "mentre lligava la bicicleta davant de casa, un home es va abaixar els pantalons i es va masturbar. Vaig sortir corrents".

"Un grup d'homes en fila, que et fa un passadís entre gestos obscens, i et xiulen, com si fossis un gos. [...] La suor freda que sents de cop. Canviar de vorera, passar tan lluny d'ells com puguis, per evitar-ho". Vivències que es repeteixen. "Nois que caminen al teu costat, et diuen: 'Guapa, què tal, on vas, com et dius, què fas?'". "Sortir del metro i que un tio amb una erecció se t'enganxi i, a sobre, et foti crits si li dius res", explica una altra dona.

Algunes senten temor. "En tot moment sóc conscient de la roba que duc, del camí que faig". "La foscor en un carrer buit m'incomoda". Una d'elles porta un esprai de pebre a la bossa.

Les claus a la mà. El mòbil a prop. Totes reclamen l'espai públic i el seu dret de transitar-lo i ser-hi sense coaccions, de nit o de dia, a zones familiars o desconegudes. "És un procés d'apoderament personal, una qüestió d'identitat: no podem recular". Una companya afirma que no canvia rutes, horaris ni plans per por.

Com actuen davant d'una agressió? Les respostes són diverses, però les enquestades coincideixen que la reacció depèn de l'estat emocional, l'autoconfiança, el risc que calculen. "No sempre tinc força per contestar, per defensar-me amb l'acció directa", relata una noia. "De vegades, només calen mirades fermes, no baixar l'esguard, demostrar que no ens poden intimidar", proposa una altra. "Treballar des de l'enginy, desactivar l'agressió i desconcertar sense caure en el silenci. Tampoc ens podem forçar".

Contestar no sempre funciona. "És molt frustrant. Que et cridin: 'De què et queixes, boja, com si dir-te guapa fos una mala cosa!'". Novament, les experiències se solapen. "El pitjor és que moltes dones normalitzen aquesta violència". "El més important és prendre consciència, tenir molt clars els teus drets i saber que pots exigir que et respectin, que pots respondre l'agressió. Increpar, preguntar per què ho fa, desmuntar el privilegi heteropatriarcal", recalca una jove.

"I la solidaritat! Saber que som moltes". "Intervenir, si veus que algú pateix una agressió, ni que sigui mostrant que ets a la vora, si et necessita", assegura una dona. "Cal que la gent s'adoni que això és greu i que ens passa a totes", conclou una altra.

Volem saber què en pensen els homes. Què fan si veuen que algú assetja una dona al carrer? La majoria dels homes que hem enquestat diuen que no saben quina és la millor manera d'actuar. Intervenir o no, atansar-se, increpar l'assetjador, iniciar un diàleg amb ella... Estan d'acord que, si presenciaven una agressió física, actuaran. Però, on comença la violència? ◀

La magnitud del problema a Catalunya, en xifres

A l'apartat sobre espai públic de l'enquesta *Violència masculista a Catalunya* (2010), elaborat pel Departament d'Interior, l'Institut Català de les Dones i la Regidoria de Dona de l'Ajuntament de Barcelona, es mesura la prevalença i es recullen les percepcions i els valors sobre la violència masculista. Un 12,2% de les enquestades manifestava haver estat víctima d'agressions sexistes durant l'any anterior. En general, els homes creien que la problemàtica tenia menys incidència i era menys greu. Només un 15,5% de les dones consideraven que els comentaris grollers, els assetjaments indeguts i altres agressions havien disminuït els últims anys, enfront del 30,8% dels homes.

/ ANNA CELMA

Massa sovint, els atacs sexistes queden silenciats perquè són viscuts de manera individual

"No sempre tinc força per contestar, per defensar-me amb l'acció directa", relata una noia

Acabar amb la 'cultura de la violació'

Assetjament al carrer és...

/ @pau_fabregat

La 'rape culture' perdona el terrorisme emocional i físic contra el gènere femení, a través de la seva normalització com a element quotidià

L'organització canadense Women Against Violence Against Women (WAVAW) situa l'origen del concepte de cultura de la violació (*rape culture*) en el feminisme nord-americà dels 70. El terme es va idear per designar i evidenciar les vies mitjançant les quals la societat culpabilitza les víctimes d'agressions sexuals i normalitza la violència masculista. Al seu llibre *Transforming Rape Culture*, Emilie Buchwald parla d'un "conjunt complex de creences que encoratja l'agressió sexual masculista i dóna suport a la violència contra les dones".

Aquesta violència és percebuda com a eròtica i la sexualitat va impregnada d'un component bèl·lic. A la cultura de la violació, les dones viuen en un continuïum d'amenaçes i agressions; des dels comentaris sexistes fins als tocaments, els atacs o les violacions. La *rape culture* perdona el terrorisme emocional i físic contra el gènere femení, a través de la seva normalització com a element quotidià, innocu. Tant els homes com les dones assumeixen la violència sexual -en les seves múltiples expressions- com un factor inevitable, inherent a la convivència social. I això s'evidencia a través d'uns patrons de conducta que posicionen el *biohome* heterosexual en una situació de superioritat simbòlica, de la mà d'una herència patriarcal que influeix en totes les esferes de la nostra societat. Les dones, relegades a una posició subordinada, esdevenen objectes de persecució, intimidació, apropiació i agressió.

Però no solament el gènere marca aquesta relació de poder. Des del feminisme de la interseccionalitat, s'aborda la discriminació masculista tenint en compte altres sistemes de dominació -econòmics, ètnics...- que interaccionen amb el patriarcat per donar forma a la realitat que vivim. Ser dona, migrant i transgènere, per exemple, suposa una vulnerabilitat més gran davant els prejudicis que motiven l'assetjament.

On s'expressa la cultura de la violació? La resposta és simple: a tot arreu. Des dels mitjans fins a les converses quotidianes, tota relació social pot estar impregnada per la normalització de la violència envers les dones pel fet de ser dones. L'educació marcada pel gènere ens empeny, des de la infància, a perpetuar les conductes preescrites. Les institucions proporcionen consells de seguretat a les noies, però no ensenyen els nois a no tenir conductes irrespectuoses i agressives.

Reclamar l'espai públic

Els espais públics són alguns dels llocs on la violència sexista té més incidència. Avui dia, es considera normal que una noia que camina pugui rebre petites dosis de violència condensades en allò que socialment es cataloga com a tirar floretes. Les dones denuncien que aquestes atencions no són benvingudes, ja que envaeixen l'espai personal, i que transformen el seu cos en un objecte i inicien una dinàmica de judici a la imatge i l'estètica, a més de fer una valoració violenta de la sexualitat femenina. Cosifiquen la dona, en definitiva, i la converteixen en una mera corporalitat sobre la qual els homes tenen més drets que ella mateixa.

Tot i que el model patriarcal està tan arrelat que pot semblar impossible desfer tota la trama que el sosté, cada vegada hi ha més veus que el combaten. En primer lloc, qüestionant aquesta violència envers les dones inherent al patriarcat i, seguidament, denunciant-la en totes les seves formes. Hi ha valors i actituds profundament imbricats en la cultura que poden ser -i són- canviats dia a dia, a través de l'apoderament individual i col·lectiu. ♦

/ MARTA VILARDELL

Qüestionar allò quotidià, visibilitzar l'assetjament

Internet ha esdevingut una eina de conscienciació
contra el sexisme a través de múltiples iniciatives

“**L**a millor manera de combatre l'assetjament als espais públics és fer-lo explícit per l'entorn i per l'agressor”, comenta una enquestada. Parlar-ne, portar la lluita al carrer o fer-ne difusió a través de les plataformes *online* col·lectivitza el problema i el fa més visible. Les noves tecnologies han estat el canal a través del qual moltes iniciatives d'arreu han pogut evidenciar les agressions i fer una tasca pedagògica enfocada a conscienciar les dones i els homes.

El projecte Hollaback

El projecte Hollaback, d'abast internacional i present a més d'una vintena de països, va néixer el 2005 amb la intenció de crear espais virtuals de denúncia de les agressions en què les usuàries poguessin documentar i compartir les seves experiències i inclús mapejar i deixar constància dels llocs precisos on s'havien produït. El moviment considera que “la motivació real de l'assetjament al carrer és la intimidació, espantar o incomodar l'objectiu”, per això pretén canviar el focus d'atenció de l'agredida a l'agressor i, d'aquesta manera, qüestionar-lo públicament.

La Marxa de les Putes

El moviment Slut Walk va sorgir a Toronto el 2011 arran de la indignació que van generar diversos casos mediàtics en què es culpabilitzava les dones de les agressions sexuals que havien patit. Es va fer molt ressò d'unes declaracions que va fer el policia Michael Sanguinetti durant una conferència sobre seguretat. L'agent esmentava la violació d'una noia al campus de la Universitat de York i explicava: “M'han dit que no hauria de dir això, però les dones haurien d'evitar vestir-se com putes per no ser víctimitzades”. Les feministes de la ciutat canadenca es van organitzar i van sortir a manifestar-se al carrer vestides de *putes* per reivindicar que la indumentària no hauria de fer que

ningú fos més vulnerable a rebre una agressió. El moviment es va estendre per Europa i l'Amèrica Llatina, on va rebre el nom de La Marcha de las Putas.

El 'Caçador caçat'

Alicia Murillo és una mestressa de casa, artista multidisciplinària i col·laboradora de la revista *Pikara Magazine*. Als vídeo-blocs de *Cazador cazado*, retrata com encara verbalment els assetjadors que es troba circulant pel carrer. En la majoria dels casos, quan són interpel·lats, els homes reaccionen agressivament o resten importància als fets. La iniciativa pretén apoderar les dones mostrant la possibilitat de qüestionar l'assetjament en el mateix moment en què succeeix. Segons Murillo, l'èxit que han tingut “es deu a la necessitat de tractar aquests temes sense víctimització, així com a l'ús del format *reality*, de fàcil accés”.

L'activista assenyalava que les respostes a aquests atacs són diverses, que s'han d'ajustar a l'entorn i la situació de les persones que els viuen, és a dir, que no hi ha una sola fórmula per afrontar-los. “Les pràctiques que podem veure als vídeos de *Cazador cazado* funcionen en el meu context, però no en tots. Potser serien una tàctica imprudent en ciutats on hi ha molta violència”. Murillo també remarca que, malgrat que Internet és un mitjà molt útil per sensibilitzar, no està a l'abast de tothom. És per això que organitza tallers presencials per a dones on es parla de l'assetjament i es pensen conjuntament estratègies de lluita per afrontar-lo segons les necessitats emocionals i individuals de cadascuna.

“A poc a poc es pren consciència del problema, però encara està molt normalitzat. La resposta a les agressions hauria de ser una mostra de rebuig col·lectiva”. Tot i així, l'artista explica que no s'aconsegueix un progrés lineal, que cal no abaixar la guàrdia perquè “tot i que guanyem aquesta batalla, la violència masclista pot trobar altres maneres de manifestar-se”. ◀

Manifestació del moviment Slutwalk, que reivindica que cap indumentària pot justificar una agressió sexual / HUGH LEE

'Només t'he dit guapa'

Sólo te he dicho guapa és un reportatge sobre l'assetjament al carrer filmat a Barcelona. Dues estudiants de Belles Arts, Anaïs Duval i Dagny Romero, van aturar dones desconegudes a diverses places de la ciutat per preguntar-les les seves experiències. Les sis dones entrevistades comparteixen vivències, sentiments, respostes i pensaments al voltant d'aquesta violència normalitzada.

ecofestes
Solucions ecològiques per a les teves festes!!

93 837 15 48
www.ecofestes.com

Autodefensa: recuperar el dret a la ràbia

Karin Konkle, llicenciada en Estudis de Gènere, comparteix la seva llarga trajectòria a les arts marcials a través de formacions d'autodefensa feminista. “Vaig imaginar com hauria de ser un curs en clau de gènere. Pensava en les necessitats que pot tenir una dona. I no pas perquè siguem menys fortes, sinó perquè calia un entrenament pensat per a nosaltres, no pas adaptat des d'un model patriarcal. En les dones, el més important és desactivar el mecanisme, provinent de l'educació que hem rebut, que ens inhibeix a l'hora de reaccionar davant d'una agressió”.

Konkle assenyala que la socialització femenina està marcada per la por. La por de patir una agressió i, també, de la pròpia resposta, de la ràbia. “Quan es pateix un atac, es genera una resposta biològica molt potent. L'adrenalina amara el nostre cervell. Les dones hem estat educades per frenar aquesta reacció, per no deixar-la fluir ni exterioritzar-la”. El més rellevant seria mantenir la sang freda i comprendre la resposta instintiva del nostre cos: “No hi ha reaccions bones o dolentes si fem allò que sentim que necessitem expressar”.

“Hi ha moments en què estàs disposada a tot i d'altres en què tens menys energia. La millor manera de trampejar el pes emocional d'una agressió és a través de treballar la pròpia calma. Cal que ens familiaritzem amb la nostra resposta física. Deixar que sigui natural, sense callar ni censurar-nos, però tampoc forçant-nos a respondre peti qui peti”, explica Konkle. Al seu parer, “aquesta autoexigència podria ser encara més dolorosa que la mateixa violència sexista i, fins i tot, podria desarticlar les armes que tenim a l'abast per defensar-nos quan ens sentim amb ganes de fer-ho”. ◀

Instantània d'un taller d'autocura emocional / ESTER MORA

Guarir les ferides col·lectivament

Liduvina Méndez, cofundadora del col·lectiu feminista guatemalenc Actoras de Cambio, ens explica que l'agrupació va néixer fa deu anys, amb l'objectiu de trencar el silenci, fer justícia i apoderar les dones mitjançant la cura de les ferides del racisme i la violència sexual que moltes d'elles van patir durant el conflicte armat.

L'activista dinamitza un taller d'autocura basat en la cosmovisió maia, la psicologia energètica i transpersonal, la biodansa i l'artteràpia, que recentment ha portat a Barcelona. “A Guatemala, l'assetjament masclista és terrible. Quan vaig venir a Barcelona, no vaig notar aquesta actitud amb la mateixa força, encara que, en el fons, el seu sentit, reproducció i existència vénen de la mateixa essència”, afirma. Segons Méndez: “Les dones no tenim llibertat als espais públics. L'assetjament masclista ens recorda permanentment que són *territoris d'homes* i territoris de subordinació i opressió per a

les dones”. La proposta de la guatemalenc és transformar la por i desconstruir les feminitats apreses per relacionar-se des del poder i no des de l'opressió: “Ens hem de fer càrrec de les nostres vides i decisions; des de l'autonomia i la llibertat, decidir com volem viure. I, si cal, hem de canviar paradigmes de relació”. Méndez treballa la reapropiació del propi cos per aconseguir “un cos sense por de l'assetjament”.

Per fer-ho, les dones del col·lectiu assagen els recursos propis en espais segurs: “Ens responsabilitzem del nostre procés de curació, cadascuna d'acord amb les seves possibilitats i els seus ritmes. L'equip no imposa ni dirigeix el procés: ho fem juntes”. Es tracta d'aprenentatges que es poden aplicar a tots els àmbits de la vida i de la lluita, perquè es conceben des de la totalitat, l'harmonia i l'equilibri. Un dels seus objectius principals és promoure “l'ús de la llibertat i la creativitat i la recuperació de l'alegria”. ◀

Educar per transformar, construir noves masculinitats

Gran part de les accions feministes s'organitzen des de col·lectius femenins i per a col·lectius femenins. Tot i això, cada vegada són més les propostes transformadores destinades al gènere masculí. Reprintent les respostes d'alguns enquestats al qüestionari, es constaten dues preocupacions. La primera d'elles és preguntar-se sobre el dret a involucrar-se en una situació d'assetjament aliena i com aconseguir combatre el sexisme internalitzat. “Qui sóc jo per intervenir-hi?”, es preguntava un company. “Sóc un home blanc cisgènere heterosexual. Simbòlicament, represento la violència estructural del sistema, per molt que no m'agradi. Sé que, si m'hi fico, puc caure en la lògica del micromasclisme del 'salvador'. Malgrat tot, hem de responsabilitzar-nos perquè és

cosa de tothom. Podem començar per no callar si presenciem actituds masclistes. Com a homes, hem d'implicar-nos i lluitar contra el patriarcat des de dins”.

Desmuntar màscares i privilegis

Fernando Carnero, llicenciat en Psicologia, proposa el teatre de les oprimides com a eina per combatre el masclisme. Des de l'Associació Cúrcuma, fa tallers en clau de gènere: els participants repensen la seva pròpia masculinitat des de la posició de poder que els dona la socialització com a homes. L'objectiu és identificar i prendre consciència de les violències diàries que pateixen les dones: “Així, desenvolupem estratègies de transformació del sexisme invisibilitzat.

Sovint, els homes ens apropem al feminisme des de l'àmbit intel·lectual, però no ens hi impliquem de manera emocional, pràctica i compromesa. Obviem els automatismes sexistes que tenim interioritzats”.

“Amb el teatre, treballem a partir de les històries personals fins a descobrir què tenim en comú, verbalitzar-ho i passar d'allò individual a l'experiència col·lectiva. No reflexionem com a víctimes, sinó com a opressors; així, traiem a la llum la nostra relació amb el poder. És una eina alliberadora perquè, en donar-nos dels privilegis que tenim, també visualitzem que la socialització oprimeix la nostra identitat i ens marca unes maneres idònies d'èsser home. Aquesta és la màscara amb la qual creixem i vivim. Hem d'aconseguir arrencar-nos-la”. ◀

Clara Valverde:

“La cultura de la dictadura segueix a les nostres venes”

Els teòrics de la transmissió generacional asseguren que, si una societat no elabora els traumes causats per la violència política, els seus efectes nocius interfereixen en el funcionament de les generacions futures. Això succeeix a l'Estat espanyol, on la Guerra Civil i la dictadura han deixat una gran empremta en forma de por subconscient. Ho analitza Clara Valverde a *Desenterrar las palabras* (Icaria, 2014), on aquesta infermera repassa l'impacte que el franquisme i altres règims dictatorials han tingut i tenen en la nostra societat. El seu assaig ens submergeix en els drames ocults que acompanyen la població, com ella mateixa va comprovar després de conèixer amb indígenes canadenques hereves del colonialisme. A propòsit d'aquesta experiència sobre el terreny, recollida al llibre *En tránsito de sueño en sueño* (El Cobre, 2004), l'autora reclama que el tractament dels traumes polítics s'inclouï com a disciplina en l'àmbit de la salut mental. Presidenta de la Lliga Síndrome de Fatiga Crònica, malaltia que pateix des de fa anys, l'escriptora i activista social ens proporciona les claus per transformar els drames en una oportunitat per construir una democràcia més justa i sana.

Alex Romaguera
@AlexRomaguera

En quina mesura som hereves de la violència ocorreguda a l'Estat espanyol durant el segle xx?

No ens n'adonem, però ho manifestem amb una sèrie d'actituds: tenim comportaments frontistes, pors exagerades i necessitem buscar enemics. Els nêts dels victimaris -part dels dirigents del Partit Popular ho són- tendeixen a ser cruels i polaritzadors, mentre que els nêts de les víctimes del franquisme solen jugar un rol de victimisme i culpabilitzen aquests *altres* de tots els problemes. En general, la població presenta conductes reactives i sense claredat.

Com impacta el trauma sobre cada generació?

La primera generació -que va viure la violència en primera persona- estava massa desbordada psicològicament per fer el dol. També va callar perquè creia que perjudicaria els seus fills amb les seves paraules. I, sense adonar-se'n, a través de l'inconscient, va depositar-los tasques psicològiques que no va saber resoldre, com ara la humiliació, la por o la ràbia. La segona generació, els fills de la Guerra Civil, no tenia prou informació sobre l'ocorregut i, a causa d'això, vivia amb emocions sense paraules i paraules sense emocions. Aquesta és la generació del “xxt, que et sentiran”. Encara viu amb depressions i desconfiança cap a les persones que són diferents.

I la tercera generació, les nêtes de la Guerra Civil?

Va absorbir la càrrega inconscient dels seus pares i avis. Els experts parlen de la tornada del reprimint: el reprimint està amagat, però l'acumulació de dues generacions fa que esclati. Som milions de persones, una xarxa invisible que ha crescut en aquest ambient en què apareixen pensaments com “no et signifiquis”, “vés amb compte” i altres silencis o respostes estranyes quan preguntem què li va ocórrer a l'avi.

Com es percep això?

Sobretot, en els gestos. A les nostres famílies, es produeixen maneres particulars de tocar-se o reaccions facials quan es pre-

gunta en veu alta sobre el passat. La mirada diu molt entre els qui tenen una profunda pena o dols congelats.

Per què hi ha tant desconeixement sobre aquesta qüestió a l'Estat espanyol?

Els poderosos no volen que es recordi i la gent no admet que aquests episodis l'han afectada. Però és important repassar la història: 600.000 víctimes mortals durant la Guerra Civil, 270.000 empresonats i 450.000 exiliats a França. Hi va haver nens robats, dones violades, idiomes prohibits i suspensió de drets fonamentals. Encara hi ha 100.000 desapareguts a les cunetes i les fosses comunes, els parents dels quals continuen esperant una resposta. Són cadires buides al voltant de la taula. Aquest és el passat del qual gairebé ningú no parla i, quan es fa, és a través de llibres o pel·lícules, no en la vida quotidiana. Ens sentim incòmodes i fugim del que realment sentim. Estem en la societat del *no passa res*.

A Desenterrar las palabras, denúncies la “reprivatització del trauma”. Què vols dir exactament?

Que la llei de memòria històrica de 2007, en la qual hi havia dipositada molta esperança, va ser una iniciativa del PSOE per quedar bé políticament, però, en realitat, privatitza el trauma. L'aleshores vicepresidenta del govern, Maria Teresa Fernández de la Vega, ho va dir així: “La memòria és un procés individual i privat”. O sigui, que es pot recordar, però dins de casa i en silenci, com es feia en el passat. I també s'ha reprivatitzat en relació amb les fosses: en comptes d'ocupar-se'n l'Estat, les associacions han de pagar experts i buscar voluntaris que facin la tasca d'exhumació.

Alguns estudis indiquen una estreta relació entre els traumes no resolts i un índex elevat de drogoaddicció i trastorns psicològics. És cert?

Tots els estudis mostren que els nêts dels represaliats experi-

FOTOGRAFIES DE L'ENTREVISTA:
RAMON SERRA

menten fòbies, confusió, dubtes, ràbia incontrolable i una tendència a polaritzar (l'habitual *i tu més*). També es detecta un alt grau de somatització i pulsions cap a la mort i l'autodestrucció que poden portar a la drogodependència. S'ha investigat a França amb descendents de la Segona Guerra Mundial i de la guerra d'Algèria; a l'Amèrica Llatina, entre els afectats per altres contextos de violència política. Caldria que, a l'Estat espanyol, els professionals de la salut mental treballessin aquest aspecte amb els pacients.

El franquisme ha interferit en el funcionament polític i social de l'Estat espanyol actual?

Sens dubte. Ho veiem en l'autoritarisme dels polítics o la manera d'aplicar els requisits de la troica. Però també en casos de corrupció o en la impunitat de què gaudeixen els torturadors de l'època franquista, que encara no han estat processats. Malgrat tot, aguantem. Això és la nostra herència: la capacitat boja de resistir les adversitats.

Vista amb perspectiva, la llei d'amnistia de 1977 va ser una llei de punt final?

Va tancar en fals la reparació col·lectiva i va traslladar a les víctimes la idea que el seu problema era individual i que ningú no els reconeixeria el dany sofert. Encara hem d'iniciar el dol, la veritat, la justícia i la reparació. La querrel·la contra els crims del franquisme es fa... des de l'Argentina.

Sembla que les noves protestes ciutadanes (com el 15-M) no arrosseguen les pors que va provocar la dictadura. És així o ho mantenen a l'inconscient?

El 15-M i els moviments posteriors tenen maneres de funcionar que contradiuen els comportaments polaritzadors de les generacions anteriors. Rebutgen els líders i l'autoritarisme i són capaces de treballar amb les diferències sobre el principi que cap de nosaltres no és millor que totes nosaltres. Aquesta horitzontalitat és positiva. Però són besnèts de la Guerra Civil, de manera que no *guareixen* el trauma de la generació anterior, la

“

Tots els estudis mostren que la generació dels néts dels represaliats experimenten fòbies, confusió i una tendència a polaritzar

”

Transitant per la biopolítica

Filla d'exiliades pel franquisme al Canadà, Clara Valverde es va enrolar en el moviment feminista nord-americà i les campanyes contra la guerra del Vietnam d'adolescent. A través d'aquesta vivència i del contacte amb el Col·lectiu de Dones de Boston i altres grups inspirats en *Els nostres cossos*, *nosaltres mateixes*, es va apropar

a la biopolítica. Michel Foucault va desenvolupar aquest concepte per explicar com es manifesta el poder a través del control del cos i de les nostres vides, fet que Valverde ha experimentat en carn pròpia. Pateix Encefalomièlitis Miàlgica/ Síndrome de Fatiga Crònica (EM/SFC) i, des del seu últim empitjorament, ara fa deu anys, no pot treballar

com a infermera ni en els programes de sida i drogoaddicció als quals dedicava tantes hores. "Observo la biopolítica des de la meua malaltia, que em converteix en una persona exclosa, marginada i maltractada", explica.

Segons Valverde, de 58 anys, totes les expressions de poder estan enfocades a controlar les nostres vides

des i cossos i, alhora, decideixen qui viu i qui mor. Amb tot, creu que internet és una bona manera de difondre el sentit de la biopolítica i el seu pensament crític, mitjançant llibres com *No nos lo creemos. Una lectura del lenguaje neoliberal* (Icaria, 2011) i a través de la participació en moviments com el 15-M.

“

Els indígenes del Canadà han fet un procés d'autodeterminació i d'elaboració del dany del colonialisme molt allisonador

”

dels nés de la Guerra Civil. Això es percep quan comparteixen reunions amb membres de partits i sindicats tradicionals.

L'objectiu, més que superar el dol, és 'convivre' amb ell?

El dol cal parlar-lo, plorar-lo i viure'l amb tota la seva complexitat. Quan s'ha elaborat, queden cicatrius, però no interfereix tant com si no s'hagués fet.

A l'Estat espanyol, una bona ruptura amb el règim franquista hauria ajudat a elaborar el trauma de la dictadura?

Ho hauria permès, perquè s'hauria parlat, reconegut i fet justícia des del principi, cosa que ens hagués sanejat com a societat. Però no interessava als poderosos, a qui només importava el poder i el control econòmic.

Alemanya i Xile han creat comissions de la veritat però el nazisme i el pinochetisme han ressorgit. Què en penses?

Queda molt per caminar. A Alemanya, s'ha treballat l'aspecte

simbòlic a través de la creació de museus i espais memorialistes. I està molt bé, però tenen pendent l'elaboració del trauma entre els nés dels nazis. I el mateix passa a Xile, on tampoc no s'ha abordat col·lectivament el terror que va suposar el règim de Pinochet. A Austràlia, també s'ha treballat respecte a les comunitats indígenes; a l'Argentina, en l'àmbit judicial i cultural; a Sud-àfrica, a escala grupal, i, a El Salvador i Colòmbia, s'ha fet en termes similars. A molts països s'ha avançat més que a l'Estat espanyol, on la cultura de la dictadura segueix a les nostres venes.

Reivindiques el treball del psicòleg Dan Bar-On. Què ens ofereix de particular?

Que va desenvolupar una metodologia amb grups considerats enemics. Va començar amb alemanys descendents de nazis i amb jueus israelians, als quals reunia per separat i després ajuntava. És impressionant llegir els seus llibres. També va treballar amb bàndols enfrontats a Sud-àfrica, Irlanda del

Un genograma per indagar en la història

Per elaborar traumes polítics, cal un diàleg en grup, ja que no es tracta d'episodis personals, per molt que afectin l'inconscient i el conscient individual. "Són el producte d'una història, d'una regió i unes famílies, d'un nosaltres", explica Clara Valverde. La recepta que ens recomana l'escriptora i activista social és un genograma de la família, similar a un arbre genealògic, però amb més informació i significat. En un genograma, no sols

s'inclou tota la família (tres generacions si un és nét de la Guerra Civil i quatre si un és besnét), sinó també les relacions entre les persones que les integren, la salut física i mental de cadascú i les edats en les quals van viure esdeveniments rellevants, ja siguin guerres, repressions, empresonaments o l'exili.

De tot plegat, en parla l'analista de grup Elena Álvarez Girón, per la qual el genograma té dues grans

virtuts. La primera és el procés en si, on algunes preguntes sense resposta –per exemple, per què ningú no parlava amb la tia Tere?– són tan importants com les que sí que n'obtenen. Segons Álvarez Girón, el fet de preguntar, dialogar i contactar amb familiars oblidats és prou rellevant perquè, sovint, apareixen informacions sorprenents.

La segona virtut del genograma és quan s'ha completat. Per la psicoana-

lista francesa Anne Anceline Schutzenberger, això estalvia un parell d'anys de teràpia a la persona, ja que el genograma fa aflorar els nusos individuals, familiars i col·lectius que ens frenen i ens fan mal. "Molta gent ha trobat fills d'exiliats i de represaliats", diu Schutzenberger. Amb el genograma, afegeix Valverde, els traumes que s'han viscut o heretat es poden elaborar i tancar perquè les seves ferides no tornin a supurar mai més.

Nord i, abans de morir, amb grups de palestins i jueus israelians. Espero que algun dia aquest tipus de procediments s'apliquin a l'Estat espanyol.

També acostumes a parlar dels processos de 'curació' que han dut a terme els indígenes del Canadà, amb els quals vas conviure quatre anys durant la dècada dels 90. Què en destacaries?

Han fet un procés d'autodeterminació i d'elaboració del dany del colonialisme molt allisonador. Han apartat la passivitat per desenvolupar maneres genuïnes d'explicar les seves històries i les dels seus avantpassats. Ho van fer en sessions públiques davant d'estudiants. Tot el país ho va seguir per televisió, excepte les sessions tancades i altres destinades a no indígenes que havien participat en la repressió. En aquests cercles de curació, vaig comprovar el canvi i l'alliberament que suposa verbalitzar les emocions més profundes. Una manera de funcionar que voldria pel món que alguns somiem, on la intuïció, la dignitat i escoltar l'altre és central en tota activitat.

Aquest exemple ha tingut repercussió en altres indrets?

N'ha sortit un moviment polític molt actiu, Idle No More (Mai Més Passiu). I a Irlanda, pel procés de trauma transgeneracional relacionat amb la fam i la gran emigració, s'ha utilitzat en alguns tallers i sessions públiques.

En l'àmbit de la salut i l'educació, com hauriem d'afrontar aquests traumes?

Els professionals s'haurien de formar en la transmissió de la violència per escoltar millor els pacients i, després, explorar les dinàmiques familiars, és a dir, les aliances i els conflictes en tres generacions (o quatre generacions si un és besnét de la Guerra

Civil). També, en el vessant pedagògic, els infants podrien indagar en la història de les seves famílies i la relació entre aquestes i la història. Haurien d'aprendre la intel·ligència emocional, que significa conèixer el món de les emocions i la comunicació.

Ets partidària de situar la memòria a l'esfera pública o creus que el record permanent pot cronificar els traumes col·lectius?

Els carrers, com també les places i els parcs, no poden quedar en silenci: han d'explicar la veritat del que va ocórrer en el passat. Això podria obrir ferides? Naturalment, però, en comptes de cronificar, permetria alliberar-nos i reduir el trauma. És necessari obrir les ferides que no es van curar. Si no les obrim, com les podem netejar?

Lamentablement, tenim pocs llocs on s'ha recordat la història...

Se n'han dignificat alguns, com el monument a Walter Benjamin de Portbou, un espai per elaborar l'exili i mantenir l'ètica. Però necessitem més perquè els nostres avis i àvies es mereixen que els incloquem en la història de manera pública i digna. Tot aquest patiment no es pot ocultar a les futures generacions. Han de saber què va passar.

Malgrat la manca de reconeixement que té la 'transmissió generacional' en l'àmbit acadèmic, ets optimista?

Ho sóc, però sempre que tinguem la valentia d'observar com ens comportem. El repte és parlar amb els nostres avis, tenir converses incòmodes i fer preguntes que pots no tenen resposta... Si no ho fem, arrossegarem els traumes i això ens farà més vulnerables davant la manipulació dels grups de poder i els mitjans de comunicació. En canvi, si fem aquesta elaboració, podrem organitzar-nos de manera molt més democràtica. ◀

“
Els nostres avis i àvies es mereixen que els incloquem en la història de manera pública i digna. Tot aquest patiment no es pot ocultar a les futures generacions. Han de saber què va passar

”

Acte d'enterrament de víctimes del franquisme abandonades a una fossa comuna, a Villafranca Montes de Oca (Burgos) / SERGI BERNAL

Que se'n vagi el patró

A l'Argentina, 315 empreses han estat recuperades per les persones que hi treballen a través de cooperatives autogestionades

Clara Romaguera i Arpad Pou
(projecte *Termitas y Elefantes*)
@termitaelefante

Durant els dies fatídics de la famosa crisi del *corralito* argentí, a finals de desembre de 2001, esclata un fenomen que s'havia anat produint des dels anys 90 amb el neoliberalisme: les empreses i les fàbriques recuperades a mans de les seues treballadores.

A qui li correspon dirigir el destí d'una empresa fallida? A un patró, que abandona sobtadament la seva feina i la plantilla sense cap explicació per eludir els seus deutes, o a les seves treballadores, que, amb l'objectiu de mantenir el seu lloc de treball, gestionen la transformació d'un nou espai per a tota la societat col·lectivament des del no res?

En realitat, aquesta és la qüestió de fons que trobem, encara avui, entre la societat i les institucions polítiques i jurídiques a l'Argentina. Durant la crisi econòmica de 2001, es produeix un canvi social en la manera de percebre la feina per part d'un conjunt de persones assalariades que mai no s'havien plantejat organitzar-se entre elles i assumir la gestió d'una empresa. El debat es concentra en un

L'hotel Bauer està situat a la cèntrica avinguda Callao de Buenos Aires / TERMITAS Y ELEFANTES

“EI BAUEN és de tots!”

Fa onze anys que un dels hotels més emblemàtics de Buenos Aires, el BAUEN, va ser reobert per les seves treballadores. Avui dia, ha esdevingut una icona del moviment de fàbriques i empreses recuperades i un exemple d'autogestió com a alternativa als tancaments sistemàtics de negocis. “L'autogestió neix com a resposta a la necessitat de conservar un lloc de treball, però després es converteix en un valor afegit”, explica María Delvalle, sòcia històrica del BAUEN.

L'hotel, situat a la cèntrica avinguda Callao, es va declarar en fallida el mes de desembre de 2001 i va deixar

al carrer prop de 100 assalariades. Era un moment molt difícil, però, gràcies a l'experiència d'altres recuperacions i el suport de les xarxes de solidaritat, el dia 21 de març de 2003, un total de vint extreballadores van ocupar l'hotel per tornar-li a insuflar vida. Actualment, el BAUEN compta amb una plantilla de 130 persones.

El mes de juliol d'enguany, coincidint amb la celebració dels onze anys de treball autogestionat, van rebre l'última notificació de desallotjament. Novament, les seues sòcies s'estan mobilitzant arreu del territori sota el lema *Lluita, cultura i treball*,

La Casona, la recuperació a l'actualitat

La Casona és un altre exemple de restaurant administrat per la seva plantilla / TERMINTAS Y ELEFANTES

És la una del migdia i el restaurant La Casona està ple a vessar. És un lloc de pas per a les turistes i les treballadores de la zona. A tres carrers del monument de l'Obelisc, centre neuràlgic de Buenos Aires, ningú no s'imaginaria que un establiment d'aquestes característiques ha de tancar per manca de solvència econòmica. Fa tan sols cinc mesos que aquest restaurant s'ha convertit en una cooperativa, una mostra més de la consolidació d'aquest moviment. Anyelen Anorada, actual responsable de l'administració, explica que, gràcies al suport i l'assessorament que han rebut d'altres empreses recuperades, el procés ha estat molt més ràpid del que esperaven. Ara, resten pendents d'arribar a un acord amb el propietari del terreny.

Tot va començar quan, sense previ avis, la propietària va deixar de pagar les propines i algunes mensualitats. Després, va acomiadar algunes treballadores sense justificació i, finalment, es va endur mobiliari del restaurant. El pare d'Anyelen, que feia molts anys que treballava al local, també va ser acomiadat: aleshores, es van dirigir a la cooperativa Los Chanchitos, on els van informar de la possibilitat de recuperar l'empresa. "Les companyes que encara treballaven ens demanaven que ens afanyéssim davant la fallida imminent", explica l'administradora actual. El dia de l'ocupació, tot va succeir pacíficament: "L'advocat de la propietària ens va entregar les claus i, des d'aquell dia, estem tirant endavant amb la responsabilitat de decidir, no pel benefici individual, sinó pel col·lectiu", relata la recent cooperativista.

conflicte entre el dret a la propietat i el dret al treball, una tensió que s'intensifica entre la legalitat i la legitimitat, on sempre s'imposa la lògica de la solidaritat interpersonal i la resistència social.

Succeïx entre el 19 i el 20 de desembre de 2001. Un clima de desesperació s'escampa per tot el país. Les imatges de saquejos als supermercats inunden els televisors. Està prohibit treure els estalvis dels bancs. Una revolta que enfronta la gent i la policia deixa 39 morts i, en tan sols dues setmanes, cauen cinc presidents. Les empreses i les fàbriques deixen de produir i tanquen les seves portes, fet que implica deixar milers de persones sense feina.

Enmig del desordre, però, apareixen nous moviments socials que rebutgen el maquiavèlic model econòmic que els havia dut a la ruïna. Entre assemblees barrials, piqueters i clubs d'intercanvi, sobresurt el moviment de treballadors d'empreses recuperades, que, sota la consigna *Ocupar, resistir, produir* -cant de sirena originari del Moviment

Sense Terra del Brasil-, ocupen els negocis tradicionals que s'havien tancat amb la intenció de reobrir-los en forma de cooperatives autogestionades.

Un present amb antecedents

No obstant això, el moviment d'empreses recuperades no només està lligat als dies negres de la crisi financera de 2001 i 2002. Durant la dictadura militar (1976-1983), s'inicia un programa econòmic que estableix les bases del model neoliberal. Durant aquest període, comença un procés de desindustrialització que aconsegueix fulminar qualsevol tipus d'organització obrera.

Els anys 90, amb el govern de Carlos Menem, aquest procés s'intensifica i l'Argentina entra de ple en el neoliberalisme. Les petites i mitjanes empreses han de fer front a unes condicions econòmiques desfavorables per a la producció. En la majoria de casos, estan tan endeutades amb l'Estat i amb les mateixes assalariades que abandonen el negoci. En aquest punt, moltes persones desocupades adopten mesures de resistència caracteritzades per la seva radicalitat, una radicalitat no menys extrema que la mateixa ofensiva governamental. El Moviment Nacional d'Empreses Recuperades (MNER) neix durant aquesta profunda crisi. L'any 2003, es recuperen 128 empreses a l'Argentina; el 2010, augmenten fins a 205. Actualment, es calcula que existeixen unes 315 empreses recuperades, que compten amb 13.000 treballadores.

El canvi legislatiu que facilitaria les cooperativitzacions

Un dels primers problemes als quals s'enfronta aquest moviment és trobar el marc legal que garanteixi el procés de recuperació i la posada en marxa de la cooperativa. Precisament, la Federació Argentina de Cooperatives de Treballadors Autogestionats (FACTA), formada per 60 cooperatives, s'encarrega de fer una tasca d'assessorament.

A dia d'avui, la lluita continua en l'àmbit jurídic, a l'espera de la possible aprovació de la llei d'expropiació nacional impulsada pel mateix moviment. La proposta, que actualment es troba a la cambra de diputats de la nació, estipula que la propietat es declari d'utilitat pública i pugui ser expropiada per l'Estat, que podria cedir el negoci a les cooperatives. El projecte de llei autoritzaria el govern a transferir els béns expropiats i l'entrega de la propietat a la cooperativa durant el temps que es mantingui l'activitat productiva. 4

perquè "el BAUEN és de tots", exclama Marcelo Ruarte, soci de la cooperativa. L'objectiu és l'aprovació de la proposta de llei d'expropiació nacional perquè aquest hotel passi a ser el precedent de tot un seguit de regularitzacions d'empreses recuperades.

Quin problema hi ha amb la propietat que bloqueja la resolució d'aquest procés? Un entremat d'empreses envolten el cas BAUEN. Herències d'una història fosca interpel·len la perseverança dels treballadors i les treballadores de la cooperativa, de les persones que fins avui han mantingut l'activitat del BAUEN.

Lliçons de la col·lectivització d'Aigües de Barcelona

Santiago Gorostiza

Historiador ambiental (<http://entitleblog.org/>)

@sgoros

Durant la guerra civil, l'empresa subministradora va ser decomissada pels seus treballadors i adoptà una organització assembleària

Es van emprendre mesures com unificar les tarifes a tots els barris de la ciutat i anul·lar els contractes a perpetuïtat d'alguns propietaris privilegiats

"L'aigua que corre per les vostres canonades és com la sang que corre per les nostres venes: és Vida".
Publicitat d'Aigües de Barcelona Empresa Col·lectivitzada, Luz y Fuerza, 1937

Els canvis experimentats per l'avinguda Diagonal des que va deixar de ser Avenida del Generalísimo s'han emportat diversos monuments que formaven un ampli espai memorial franquista. L'estela en honor a la Legió Còndor va ser retirada l'any 1980. El *monumento a los caídos*, enmig de la zona universitària, va ser desmantellat l'any 2005. Finalment, la *Victoria*, l'estàtua de Frederic Marès que commemorava el triomf franquista, situada al peu de l'obelisc del Cinc d'Oros, va ser retirada l'any 2011. Tanmateix, un gran edifici construït l'any 1939 en honor als ocupants de Barcelona continua en peu i conserva l'ús pel qual va ser creat: la residència d'oficials de l'exèrcit. La seva història està íntimament lligada a la col·lectivització de la Societat General d'Aigües de Barcelona (SGAB) durant la Guerra Civil Espanyola.

Reformes durant la guerra

El mes de setembre de 1936, quan amb prou feines havien passat uns mesos de l'inici del conflicte bèl·lic, el banquer i empresari Josep Garí Gimeno, estretament relacionat amb Francesc Cambó, va aconseguir arribar a Burgos després de fugir de l'Espanya republicana. Garí, primer executiu de la Banca Arnús-Garí i conseller delegat de la SGAB, va prometre a la Junta Tècnica de l'Estat, del bàndol nacional, que aportaria un milió de pessetes quan acabés la guerra. Dos anys després, va afegir uns terrenys que posseïa a l'avinguda Diagonal a aquesta donació econòmica en nom de la SGAB.

Mentrestant, a Barcelona, l'empresa subministradora d'aigua havia estat decomissada pels seus treballadors -units en massa a la CNT- i endegava una sèrie de reformes. D'una banda, es va adoptar una organització assembleària, segons la qual els empleats escollien els seus comitès de secció i d'edifici. La plantilla es

va ampliar i la jornada laboral es reduïa a 36 hores. D'altra banda, es va transformar la Casa de les Altures i la seva finca -actual seu del districte d'Horta-Guinardó i Parc de les Aigües- en una escola pels fills dels empleats, batejada com a Colònia Escolar Ferrer i Guàrdia. L'empresa va iniciar el procés de col·lectivització, que es va completar l'any 1937 adoptant la nova denominació d'Aigües de Barcelona Empresa Col·lectivitzada (ABEC).

Les reformes també van afectar l'abastiment de la ciutat. Durant els anys de la República, la vaga de lloguers havia estat un dels principals conflictes socials. El tall del subministrament d'aigua i electricitat era una mesura de pressió per forçar els desnonaments. Molt sovint, l'aigua es pagava inclosa en el lloguer, estava limitada per un dipòsit i les condicions sanitàries dels habitatges deixaven molt a desitjar. Amb la nova gestió col·lectivitzada, es va forçar els propietaris a complir els reglaments de sanitat pagant els mínims de consum. En cas que el consum fos més alt que aquest mínim garantit, els inquil·lins es feien càrrec de la diferència. A més, tots els contractes d'aigua a perpetuïtat, que sovint dataven de finals del segle XIX, van ser anul·lats. Això no solament suposava un atac als privilegis d'aquells propietaris que se'n beneficiaven, també va ser una millora en termes d'eficiència per la despesa d'aigua i pels ingressos de l'empresa.

Finalment, el preu es va unificar a tots els barris de la ciutat, quelcom que, en diversos casos, suposava una baixada de preu significativa. Però, durant els primers mesos de la guerra i la revolució, molts veïns simplement van deixar de pagar el lloguer i l'aigua. Això va repercutir negativament en els comptes de l'empresa col·lectivitzada. En una entrevista a *Solidaridad Obrera*, els treballadors d'ABEC demanaven a la població que pagués les factures i recordaven que els ingressos, ara, es destinaven a la millora del servei i no al benefici dels seus antics propietaris.

Control de la contaminació

ABEC també va intentar solucionar un problema que, 75 anys després, continua dificultant l'abastiment d'aigua de Barce-

lona. Com avui, l'any 1936, el riu Llobregat rebia una quantitat important de residus salins vinculats a l'explotació de potassa, que s'extreia des dels anys 20 a la conca minera del Bages. Les aigües que es bombaven s'anaven salinitzant lentament. Des de 1932, s'estava discutint un projecte de canal col·lector que portés les salmorres produïdes a les mines fins al mar. En col·laboració amb la Conselleria de Sanitat i Assistència Social, ABEC va donar suport a la redacció del projecte, que es va completar amb finançament de l'empresa. Però les obres no es van arribar a començar.

Malgrat la guerra, ABEC va continuar garantint el servei de vigilància de la qualitat del riu, iniciat l'any 1932, que s'encarregava de monitorar la contaminació salina de la conca. Amb l'aturada de les mines de potassa de Cardona, Súria i Sallent, els valors de salinitat de les aigües van començar a baixar. Al final del conflicte bèl·lic, l'estació de control gestionada per ABEC era l'única que continuava funcionant i els valors que donava eren propers als registrats abans de l'entrada en funcionament de les mines als anys 20. Fins aleshores, les empreses mineres havien argumentat que la salinitat de les aigües de la conca era natural. Acabat el conflicte, amb la represa de les activitats mineres, els valors van tornar a augmentar progressivament. El canal col·lector de salmorres no es va construir fins a finals de la dècada dels 80.

L'avenç de la guerra i, ben especialment, els bombardejos de la ciutat van posar a prova la gestió col·lectivitzada de l'aigua. L'ocupació franquista dels embassaments dels Pirineus, que generaven bona part de l'electricitat consumida a Barcelona, va obligar ABEC a posar en marxa els antics motors de vapor per poder bombar. La despesa en carbó per alimentar les calderes provocà que el preu de l'aigua augmentés. Més endavant, un decret d'emergència va prohibir l'ús de piscines i el reg. Els nombrosos horts apareguts a la ciutat durant la guerra també van afectar l'empresa, ja que es punxaven les canonades d'aigua per irrigar. Malgrat les dificultats, l'empresa col·lectivitzada va aconseguir mantenir el subministrament sota les bombes. De fet, durant la guerra, el consum d'aigua no va deixar d'augmentar. I ABEC també va construir refugis antiaeris, com el que es conserva sota la seva antiga seu al Palauet de Santa Isabel, actual seu del Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya.

El retorn a mans privades

Amb l'ocupació de Barcelona, els propietaris de l'empresa van recuperar ràpidament la gestió i es van sorprendre de les bones condicions en què estava. No van trigar a pagar la recompensa promesa als militars. Franco va decidir que les donacions es destinessin a una residència per oficials militars: la primera pedra es va posar durant l'estiu de 1939, ben a prop de la presó de dones de les Corts. A la donació liderada per Josep Garí i la SGAB, s'hi van sumar més de 70 empreses i particulars, tal com recollia la contraportada de la revista *Nueva España* l'octubre de 1940.

Avui, transcorregudes gairebé vuit dècades, en un context europeu i mundial de remunicipalització de la gestió de l'aigua, l'experiència de la col·lectivització d'Aigües de Barcelona és rellevant almenys per tres raons. En primer lloc, mostra la compatibilitat entre un esperit de servei bastit per la justícia social i per una gestió de crisi que no va dubtar a prioritzar l'eficiència anul·lant els contractes d'aigua perpetus. En segon lloc, l'esforç dels treballadors per continuar amb el control sanitari i ambiental de les aigües del riu Llobregat ens ha llegat una valuosa informació sobre l'evolució de la salinitat de les seves aigües - quelcom important en vista del conflicte actual amb la mineria de la potassa al Bages, que continua 75 anys després del final de la guerra. Finalment, les lluites de la vaga de lloguers, fonamentals per entendre el context de part de les reformes endegades per ABEC, mostren l'enorme importància de l'aigua i l'energia com a components inseparables de l'habitatge. És quelcom que l'activisme contra la pobresa energètica continua reivindicant encara avui. ◀

22-23

La societat civil nicaragüenca s'oposa a la construcció d'un gran canal interoceànic

24

La població de Gaza espera la reconstrucció dels habitatges i les estructures destruïdes aquest estiu

L'exili sirianà cap a Europa s'estanca a Grècia

Milers de persones que fugen del conflicte bèl·lic esperen l'oportunitat de creuar irregularment fins a països del nord de la UE

Nicolas Lupu
Grècia / Macedònia
@niluso

Refugiats sirians demanen que se'ls permeti l'accés a altres Estats de l'Unió / THEO IOANNOU

El govern d'Atenes ha construït una tanca de 12,5 quilòmetres al llarg de la seva frontera amb Turquia

Les sirianes intenten arribar a Suècia i Alemanya, que sí que ofereixen permisos de residència

El somni d'Aslan d'arribar al cor d'Europa s'esfuma a la plaça Syntagma d'Atenes. Només li queden 500 euros dels 3.000 amb què va marxar de Síria i que havien de servir per pagar una aventura que l'havia de dur fins a algun dels països més receptius amb l'exili sirianà, com Suècia o Alemanya. Ara, acampa davant del parlament grec amb altres compatriotes i demana una solució a la seva situació irregular. Manté l'esperança que algú li doni "una oportunitat per començar de nou, només una".

Aquest jove de 21 anys, originari de Damasc, és un dels milers de persones sirianes que han arriscat els seus estalvis per trobar una nova vida lluny del conflicte bèl·lic que es viu al seu país. Grècia és un dels punts de pas més utilitzats en aquest trajecte. Forma part de la Unió Europea i fa frontera amb Turquia, que acull més d'un milió de sirianes.

El 2014, serà l'any en què més persones han intentat assolir la UE de manera irregular des que hi ha registres. Només el segon trimestre de l'any, els cossos policials dels estats membres han detectat l'entrada de més de 70.000 persones a l'espai Schengen. Una quarta part eren de nacionalitat siriana. La xifra és sis vegades més alta que la del mateix període de l'any anterior.

Un exili massiu

El conflicte sirianà ha provocat l'èxode humanitari més important des de la fi de la Segona Guerra Mundial, en paraules de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR). Als milions de desplaçades internes i els més de tres milions de refugiades, s'hi sumen les persones exiliades que no formen part dels registres oficials. Moltes d'elles intenten arribar a països més rics de manera irregular i amb l'ajuda de contrabandistes.

Hasan és un d'ells. Té 50 anys i, amb el seu fill adolescent -el més gran dels tres que té-, s'ha embarcat en la complexa aventura d'arribar a Alemanya. Va creuar Síria de sud a nord per arribar a Turquia, on la resta de la família s'ha quedat esperant. Després, amb el seu fill i amb Ahmed, un amic de la infància, va agafar una barca pneumàtica que els va traslladar des de la costa turca fins a una de les illes gregues.

"Vàrem pagar 1.300 euros cadascun, tot i que el preu varia depenent de la grandària de la barca, el material, el nombre de persones que hi ha...", explica Hassan des de l'habitació d'un petit hotel grec, situat a menys d'un quilòmetre de la frontera amb Macedònia. El seu grup va creuar fins a arribar a aigües gregues al primer intent; en canvi, Aslan va fracassar cinc cops abans d'aconseguir-ho. "La policia turca ens agafava a terra abans de pujar a la barca o quan ja havíem sortit", recorda.

La presència policial a les fronteres externes de la Unió Europea ha anat en augment. Grècia es va convertir en la principal porta d'entrada a la UE el 2008, després que els estats espanyol i italià es blindessin. Dos anys més tard, el govern grec va construir una tanca de 12,5 quilòmetres al llarg de la seva frontera amb Turquia i el FRONTEX es va implicar en el desplegament d'un equip d'intervenció que respongués l'increment de la pressió migratòria. El FRONTEX és una organització creada pels estats membres per compartir els costos de les operacions de control de la migració a les fronteres externes de la UE.

Els somnis alemany i suec

Més enllà de la seguretat, hi ha una manca evident de polítiques comunes sobre migracions i asil. "Som un continent que està envellint", assegura Ewa Moncure, cap de premsa del FRONTEX, "necessitarem més gent d'aquí poc, si és que no la necessitem ara mateix". El creixement dels partits d'extrema dreta i del sentiment antiimmigració pot dificultar una política comuna. Tanmateix, "el debat està obert, hi ha veus que demanen obrir més canals per a la immigració legal i persones com Cecilia Mallstrom -comissària europea de Comerç- creuen que hem de tendir cap a la cooperació entre tots els estats en les polítiques d'asil".

Els desitjos d'arribar a Alemanya o Suècia, les dues opcions majoritàries esbossades per les migrants entrevistades, s'expliquen per les seves polítiques d'acollida. El govern suec ofereix permisos de residència permanent a les persones sirianes que posin un peu al seu territori. 60.000 ja ho han aconseguit. Més de 80.000 sirianes han arribat a Alemanya, ja sigui a través de

programes d'acollida i d'asil o de manera irregular. Des de l'inici del conflicte, el març de 2011, el govern alemany ha atorgat al voltant de 30.000 permisos de residència per a refugiades, el 85% del total a la Unió Europea.

Mentre es reforcen les fronteres exteriors per evitar que les migrants arribin al cor d'Europa, elles no deixen d'intentar-ho, tot i les creixents dificultats. El primer cop que Hassan va entrar a Albània des de Grècia en direcció a Sèrbia -un altre punt de pas en la ruta cap a Alemanya-, va ser detingut per la policia prop de Tirana, la capital albanesa. Anava en un dels deu cotxes que conformaven la caravana de 40 migrants que els contrabandistes havien agrupat per fer més profitosa l'operació. La policia les va detenir i van estar diversos dies a la presó abans de ser repatriades a Grècia.

"Era trist veure dones i nens als calabossos", explica Hassan des de l'habitació de l'hotel Hara. "Un dels oficials em va dir que les autoritats polítiques albaneses es coordinaven amb representants de la UE per combatre la immigració irregular". Estancades a Grècia, les migrants volen sortir del país com abans millor i es neguen a demanar l'asil a Atenes.

La regulació europea inscrita al Reglament de Dublín imposa que la persona migrant només pugui demanar asil a un dels països membres. Aquest país serà l'encarregat de processar la sol·licitud i, si la migrant és detinguda en un tercer Estat, serà retornada al país d'asil. "Tot i la manca d'estadístiques oficials, et puc dir que el nombre de sol·licitants d'asil que reben una resposta positiva a Grècia és ínfim", afirma Dimitris Papaioanou, advocat especialitzat en assumptes migratoris. Així, el 2012, el primer any d'èxode massiu siria, prop de 8.000 persones van ser detingudes per estada irregular a Grècia. Poc més del 3% d'elles havien demanat asil.

Persecucions policials i abusos mafiosos

El mig centenar d'inquilines de l'hotel Hara, on la DIRECTA entrevista Hassan, són migrants que esperen per creuar a Macedònia. La gran majoria vénen de Síria, però també hi ha gent de l'Iraq i d'Eritrea. La majoria són homes d'entre 20 i 30 anys que viatgen sense familiars. Però també hi ha gent adulta, pares de família o parelles amb canalla.

Zalameh i Ahmed, a una casa derruïda propera a la frontera que separa Grècia i Macedònia
/ NICOLAS LUPO

La policia grega farà acte de presència a l'hotel durant l'entrevista a Hassan. Se l'emportaran en una furgoneta, juntament amb el seu fill i una dotzena de sirianes, cap a Polykastro, el petit poble des d'on sortiran cap a Tessalònica, la segona ciutat del país. El permís d'estada a Grècia especifica que no pot moure's per la regió de Kilkis, fronterera amb Macedònia.

"Això és una pràctica il·legal per part del govern grec", assegura l'advocat Papaioanou. "El que fa l'Estat és repartir els migrants per diferents zones del país i, alhora, dificultar el seu passatge a través dels Balcans".

Rashid, un jove siria, també hauria d'haver pujat a la furgoneta, però va aconseguir escapar per la porta de darrere de l'hotel i amagar-se rere un terraplè. Acabava de sortir de l'hotel amb set companys quan va arribar la policia. "Ara, ja estem mirant quan podem sortir de nou cap a Macedònia", diu quan es veu fora de perill.

La travessia és perillosa. Alguna gent troba la mort sobre les vies ferroviàries que segueix per intentar pujar a un tren de mercaderies. I diverses bandes de criminals també han vist la possibilitat d'enriquir-se a costa seva. Un amic d'Aslan explica que va ser enxampat al mig de Macedònia amb un company. Li van robar els 2.000 euros que portava a sobre i el mòbil.

Les migrants també s'arrisquen a perdre els diners si la policia les enxampa. A Macedònia, sembla que les patrulles frontereres només estan pendents de l'arribada de migrants. Gevgelija és un poble fronterer de 15.000 habitants, dinamitzat per dos casinos i per les noves clíniques dentals a baix cost, utilitzades per la població grega davant l'augment del cost de la sanitat pública. La policia atura totes les persones que no semblen de la regió i els demana els documents tot cridant "Síria!". A aquest reporter que escriu, li va passar tres vegades en menys de vint-i-quatre hores.

Les migrants ho intentaran un cop i un altre. De vegades, fins a desesperar. Zalameh és un sudanès de 31 anys que ha passat l'estiu dormint als bancs d'Atenes. Volia creuar Macedònia a peu amb el seu amic Ahmad, també sudanès, però sembla que desistirà. No té diners i no pot ajudar la seva dona ni el seu fill, a qui encara no coneix. "Ara mateix, vull tornar a Darfour, però no sé com fer-ho", diu. Sobre la tristament famosa regió del Sudan, explica: "Almenys allà puc dormir a les tendes d'ACNUR i em donen menjar". ◀

L'advocat Dimitris Papaioanou denuncia pràctiques il·legals per part de l'Estat hel·lènic

Les migrants eviten demanar asil a Grècia: només el 3% de les respostes són positives

Daniel Ortega, estreny la mà a un soldat estatunidenc / TODD FRANTOM

Clara Sánchez Mas
Managua (Nicaragua)

Gerardo Benavides Lira és un camperol de la comunitat del Dorado, a la regió del Tule de Nicaragua. Els anys 80, va participar del moviment de resistència camperola, durant la guerra. Trenta anys després, assegura, està disposat a plantar batalla de nou. "Ara, si és necessari, estem disposats a aixecar-nos en contra de Daniel", diu Benavides Lira en referència al president Daniel Ortega. El motiu de l'enuig del camperol és la voluntat governamental de construir un canal interoceànic que unirà els oceans Pacífic i Atlàntic a través de Nicaragua.

Nicaragua és, actualment, el segon país més empobrit de l'Amèrica Llatina, segons dades del Banc Mundial. Ortega insisteix que el projecte convertirà el país en "una punta de llança d'inversions dels sectors de matèries primeres, energètiques, turístiques i de construcció". Tanmateix, la societat civil i els moviments socials veuen l'obra amb recel per la pèrdua de sobirania que suposarà i pels grans impactes socials, ambientals, econòmics i culturals que comportarà la seva construcció.

Un canal marítim al servei de què?

La societat civil nicaragüenca protesta contra la decisió governamental de construir una gran infraestructura

A la vegada, qüestionen severament que el canal sigui una solució per impulsar un desenvolupament sostenible i pel benestar de les majories empobrides.

Un projecte faraònic sota control privat

La societat anònima Hong Kong Nicaragua Development (HKND Group) és l'empresa que s'encarrega de la construcció de la infraestructura, que hauria de començar a finals de desembre. El canal interoceànic tindrà una longitud aproximada de 278 km, 150 dels quals passaran pel llac Cocibolca, el més gran de l'Amèrica Central. Tindrà una profunditat de 24 metres; tenint en compte que el llac té una profunditat de deu metres, caldrà dragar-ne el fons. Permetrà l'entrada de navegacions amb capacitat de fins a 25.000 contenidors o 400.000 tones i petrolers de fins a 320.000 tones. La companyia constructora preveu una circulació de 5.100 vaixells anuals. A més, es construirà un llac artificial de 395 quilòmetres quadrats, dos ports, una zona franca de lliure comerç, dos complexos turístics, un aeroport internacional, carreteres i plantes elèctriques, de ciment i d'acer.

Els informes de la companyia afirmen que el macroprojecte tindrà un cost de 50.000 milions de dòlars, tot i que cap informe ni declaració oficial aclareix d'on provindrà el capital. A partir de la concessió, el govern entrega potencialment tot el territori nacional a l'empresa HKND, que determinarà la localització i la ruta del canal, així com dels deu subprojectes associats.

Ortega afirma que la concessió serà de 100 anys i que l'Estat anirà rebent, anualment, un 1% de les accions i els beneficis, però els pagaments i els traspasos no seran factibles fins que el canal no sigui operatiu. A més, l'empresa pot detenir les obres quan ho cregui necessari. Segons fonts de la concessionària, el projecte generarà 50.000 llocs de treball durant la construcció i 200.000 durant l'etapa operativa, però en cap moment asseguren si es prioritzarà la contractació de persones que habiten a les zones afectades ni detallen les condicions laborals de les feines.

Opacitat i confidencialitat

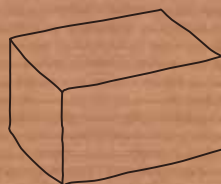
Tot i la perspectiva economicista del govern en relació amb el projecte, no s'han presentat estudis previs de viabilitat ni de l'impacte que tindrà un projecte d'aquesta envergadura i es deixa la definició del projecte i els seus paràmetres a criteri d'HKND. Mónica López

Una empresa privada promet centenars de milers de llocs de treball a canvi d'una concessió que duraria 100 anys

Preocupa la pèrdua de sobirania vers la constructora i el sotmetiment a un model de creixement que no sembla sostenible

*Aquest nadal regalar Diagonal i encaixa!
Encaixa amb l'autogestió,
amb els moviments socials,
amb els feminismes,
amb els ecologistes,
amb l'economia social...*

*Aquest
nadal*

*Diagonal
encaixa*

*Per 50 euros regales una
caixa amb una subscripció anual,
el darrer número, una tassa i
una motxila serigrafada i més
material diagonaler.
Ah! i més participes al sorteig
d'una bici plegable.*

L'opacitat que envolta el projecte impossibilita fer qualsevol anàlisi independent sobre els costos ambientals i socials del projecte

Baltodano, advocada ambientalista, explica que és probable que, encara que es facin informes on es defineixin els règims legals del projecte, aquests no seran de coneixement públic, arran de les estrictes clàusules de confidencialitat que estableix la concessió.

L'únic document oficial que s'ha presentat és l'anomenada llei del canal (Llei 840), que ni tan sols n'especifica la ruta. "També per aquest motiu, resulta molt complicat fer una anàlisi independent sobre els possibles costos ambientals i socials que haurà d'afrontar el país", explica Jorge A. Huete, president de l'Acadèmia de Ciències de Nicaragua. "Atorgar la concessió sense estudis previs demostra un grau molt alt d'irresponsabilitat. La participació de la societat civil en decisions nacionals com aquesta és fonamental per la democràcia. La població ha d'estar informada, ha d'exercir pressió i ha de participar en la decisió".

Segons diverses representants dels comitès de defensa de la terra, aquesta infraestructura suposarà l'inici d'una nova colonització del país, que al llarg de la seva història ha hagut d'alliberar-se del control d'Espanya, Anglaterra i els Estats Units. Mentrestant, els representants polítics mantenen el silenci sobre quines terres i quantes persones es veuran afectades per l'obra. Tanmateix, el grup ambientalista Casa Humboldt ha calculat les persones afectades que s'haurien de desplaçar (109.000) i els centres poblats (282) que es troben dins el possible tram del canal.

L'advocada ambientalista Mónica López expressa la seva preocupació especial pel possible retrocés dels drets de les comunitats indígenes i afrodescendents, com els pobles Rama, Miskito i Creole, que viuen a la zona de la costa atlàntica. López aclareix que HKND no pagarà res per expropiar la població afrodescendent de la zona de Bluefields: aquesta comunitat fa anys que lluita sense èxit per la propietat de les terres on habita, però aquestes continuen sent propietat legal de l'Estat. "Qualsevol propietat de la nació, de caràcter municipal, regional o nacional, podrà ser expropiada a favor de l'empresa concessionària, sense que aquesta hagi de pagar cap indemnització. Pràcticament, es regalen les terres i els béns del país, inclosos els recursos naturals", assegura López.

Huete es mostra en contra d'aquest model de desenvolupament: "És conegut el costum de vendre projectes d'infraestructura com a sortida pel desenvolupament i com a garantia de creixement econòmic, sense esmentar els danys que poden causar. Se'ns presenten com programes de reducció de la pobresa, encara que, al final, els grans beneficiats són només uns quants empresaris i polítics". A més, l'empresa HKND no pagarà res en concepte d'impostos, ni tan sols el registre de les propietats que s'expropien a persones privades, a comunitats o a l'Estat.

L'amenaça ambiental

El problema no sols és econòmic: diferents col·lectius ecologistes contraris al canal interoceànic es mostren preocupats per les altres problemàtiques derivades de la construcció. Entre elles, hi ha el desplaçament de comunitats senceres, la reducció de l'àrea agrícola, la desforestació, l'extinció d'espècies o la contaminació de l'aigua.

Un estudi del Centre Humboldt adverteix que les obres afectaran zones protegides com els aiguamolls de San Miguelito, la reserva de Punta Gorda, les reserves biològiques de Indio Maíz i de la Flor o el riu Escalante-Chacocente. Totes elles són imprescindibles per mantenir l'equilibri ambiental de la regió. També es mostren preocupats per les possibles afectacions que pugui patir l'illa d'Ometepe, declarada reserva de la biosfera per la UNESCO. El grup ecologista afirma que la construcció del canal amenaça la supervivència de 22 espècies en perill d'extinció.

Alguns països veïns també han mostrat el seu rebuig al projecte. Laura Chincilla, presidenta de Costa Rica, ha criticat l'impacte ambiental de les obres -que afectaran bona part de les reserves naturals del país veí- i el fet que ni tan sols s'hagi consultat la seva opinió. Jorge Quijano, administrador de l'autoritat del canal de Panamà, dubta de la viabilitat de la infraestructura nicaragüenca: calcula que el seu cost serà molt més elevat del que declaren i que els beneficis estaran condicionats pel procés d'expansió del canal panameny.

Les mostres de protesta, impulsades per moviments socials, s'han succeït d'ençà que es va anunciar la proposta. El 2013, es van presentar 31 recursos d'inconstitucionalitat a l'esmentada Llei 840, creada per tirar endavant el canal. Com s'esperava, tots els recursos van ser desestimats. Posteriorment, s'han impulsat manifestacions arreu del territori, l'última d'elles, celebrada el 10 de desembre a Managua. Segons l'organització, milers de persones es van manifestar pels carrers de la capital, malgrat els intents dels cossos policials de retenir centenars de persones aglutinades als camions que es dirigien cap a la mobilització.

Tot i ser un projecte que afectarà el comerç centreamericà i mundial, la notícia ha tingut poc ressò a escala internacional. A poc a poc, però, han anat apareixent mostres de solidaritat internacional amb la lluita, sobretot sota el *hashtag* #Nicaraguasinheridas. ◀

Les empreses impulsores, en paradisos fiscals

El president de l'empresa HKND, Wang Jing, figura com a propietari de més de vint empreses. Entre elles, trobem Skyrizon Aircraft Holdings, Xinwei, una empresa minera d'or i pedres precioses anomenada Southeast Asia a Cambodja, Agriculture Development Group Inc. i tretze empreses relacionades amb el projecte del canal de Nicaragua. Aquestes companyies s'han creat a països com les illes Caiman (com la societat anònima HKND), Hong Kong o Holanda, amb una pressió fiscal baixa per a les empreses.

Un dels camions desplaçats per assistir a una gran protesta a la capital, Managua / ROSAURA RAMOS

QUESONI
Sonorització
Il·luminació
Audiovisuals
quesoni.cat
info@quesoni.cat
tel. 931 88 55 25

RADIO PICA
www.radiopica.net

COS
cooperativa
de salut

Diferents branques de la medicina convencional i la medicina natural treballant en sinergia, promovent l'autogestió de la salut i la prevenció.

eco GRUP COOPERATIU

EXLIBRIS
SERVEIS
INTEGRALS
D'EDICIÓ
I CREACIÓ
GRÀFICA
www.exlibris.coop

eco GRUP COOPERATIU

Gaza enderrocada

La població palestina continua esperant que es materialitzin les mesures i les ajudes internacionals que permetrien la reconstrucció d'habitatges i estructures. Centenars de milers de persones no tenen sostre

Una habitant palestina camina al costat d'un edifici destruït per un atac aeri / SHAREEF SARHAN

Isabel Pérez
Franja de Gaza
@itxaP

Les portes i les finestres es van agitar de sobte, l'esclat es va veure diversos quilòmetres a la rodona. Tothom es va despertar preguntant-se: "Arriba una altra guerra?".

La mitjanit del divendres 19 de desembre, caces israelianes van llançar dos míssils a la zona d'Al-Mawasi, al sud de la Franja de Gaza. L'atac aeri, sense víctimes humanes, va ser el primer des que es va declarar l'alto el foc definitiu el 26 d'agost d'enguany, després de 50 dies de guerra que van causar més de 2.140 persones palestines mortes i més d'11.000 ferides. Les faccions palestines, especialment Hamàs, van condemnar durament aquesta violació de l'alto el foc i l'han qualificada de "perillosa".

La vida, a Gaza, és incerta. Una setmana, manca la gasolina; una altra, no hi ha gas butà; mai no hi ha més de vuit hores d'electricitat, i el pas de Rafah gairebé sempre està tancat. Aquí, fer front al bloqueig israelià i els estralls de les guerres -ja hi ha hagut quatre operacions israelianes-, ho anomenen resistència.

Una resposta internacional decebedora

Entrades a la recta final de l'any 2014, Gaza continua esperant la reconstrucció anhelada. Arriben els informes, les inspeccions d'enginyers, les visites d'oficials (inclosa la del secretari general de l'ONU, Ban Ki-Moon) i les ajudes econòmiques en efectiu a les quals ningú no sap com accedir. Són promeses que deceben, part d'un mecanisme de reconstrucció que sembla que no està funcionant com caldria.

Quan Israel va llançar l'operació Marge Protector contra la Franja, a l'estiu, hi havia més de 17.000 persones desplaçades

per l'operació israeliana Plom Fos, entre 2008 i 2009, i un dèficit de 71.000 habitatges.

De més de 290.000 desplaçades internes en centres d'acollida durant la darrera guerra, l'Agència de les Nacions Unides per als Refugiats de Palestina, l'UNRWA, ha passat a tenir-ne 33.000 actualment. S'estima que 14.000 habitatges són inhabitables i més de 88.000 refugiades palestines no poden tornar a casa seva. Unes 20.000 palestines més, sense estatus de refugiades, també es troben sense sostre.

A més, l'UNRWA s'ha quedat sense fons i ha fet una crida d'emergència pel 2015: necessita 366,6 milions de dòlars per a les seves operacions a Gaza. L'Oficina del Coordinador Especial de l'ONU per al Procés de Pau de l'Orient Mitjà (UNSCO) alerta que els fons promesos per les donants de la Conferència del Caire no arriben. Només un 2% de les quantitats compromeses haurien arribat als comptes de l'organisme.

Sobreviure i reconstruir

"Els danys de la guerra van ser estimats per un comitè conjunt d'enginyers del Ministeri de Treballs Públics i Habitatge palestí, l'UNRWA i el PNUD. Després s'han repartit la responsabilitat de distribuir les ajudes. El PNUD s'encarrega dels no refugiats i l'UNRWA dels refugiats", explica Mohamed, dins la seva botiga de ciment, a la vegada que escriu. Va apuntant les quantitats de ciment que diverses persones li vendran quan hagin comprat el material que els correspongui als distribuïdors oficials, en el marc dels mecanismes de reconstrucció.

Moltes persones no tenen prou diners per fer front als costos del material i s'endeuten; compren el ciment i en venen una part -o tot- a comerciants per recuperar els diners gastats mentre esperen que la situació "es normalitzi" per començar a fer les obres.

"A l'zbet A'abed Rabbu, a l'est de Yabalia, cada casa ha rebut un sac de ciment, tret d'una persona a qui li'n van tocar 170! El noi gairebé es desmaia", explica un palestí, entre rialles. Altres, en canvi, després de rebre la visita dels enginyers, han rebut menys material del que necessiten o encara no han rebut res.

"Les quantitats de ciment que arriben a la franja de Gaza són insuficients; el que ha arribat fins ara no supera les 13.500 tones. Es necessita aquesta quantitat cada dia perquè la reconstrucció no trigui més de tres o quatre anys. És un mecanisme de reconstrucció infèrtil i que fracassarà", reconeix Maher Tabba'a, de la Cambra de Comerç palestina a Gaza.

A Beit Hanun, es divisen les bombardejades torres Nada. Un paisatge apocalíptic que sorprèn moltes de les persones que entren a Gaza per primera vegada. En aquests blocs de pisos, hi habitaven palestines beduïnes i agricultores, així com diverses famílies ocupes.

"L'UNRWA va venir i ens va dir que calia enderrocar les primeres quatre torres. Només ha pagat quatre mesos de lloguer per a la gent que hi vivia. Per a la resta d'habitants, hi va haver algunes indemnitzacions, però no per a tots", relata un veí. "Encara no sabem qui reconstruirà les torres, si és que ho fan. Potser l'UNRWA, però no ho sabem", conclou. ◀

Sensació, aquestes festes, entre els Mossos. A banda del tradicional sopar de Nadal del cos, la iniciativa de **fer cagar el tió amb les flamants Taser** ha fet furor entre les seves files. "És molt emocionant veure com es retorça el tió quan li fots canya amb la pistola elèctrica", afirma un comandament, que afegeix que, "a més, les monedes de xocolata surten una mica desfetes, mmm!".

Els sindicats policials denuncien desprotecció legal en relació amb la **llei mordassa**. Demanen que s'aclareixi si el fet que un policia es faci un *selfie constitueix un delictes.

Diverses productores de televisió han sondejat el **jutge Bermúdez** per fitxar-lo com a guionista. "Amb la seva inventiva per trobar dolents a qualsevol lloc, tenim una bona pila de temporades assegurades", afirma un empresari de l'audiovisual.

Presó per a set de les detingudes en l'**operació Pandora**. El pot més gran de la història de l'EuroMillions cau a Lleida. Creuant dades, es demostra una cosa de nou: és més fàcil que t'engarjolin per terrorista anarquista que no que et toqui aquell número de la rifa que vas comprar l'altre dia a uns estudiants d'ESO.

Si no, a la presó.

28-29

El Club Esportiu Júpiter, represaliat per dues dictadures, intenta renovar vells èxits esportius i socials

31

Ressenyes d'El gran vuelo', documental sobre una activista desapareguda, i del segon disc de Forces Elèctriques d'Andorra

/ POL SERRA

Josep Vicent Marqués: un referent oblidat i necessari

Seguidor de Joan Fuster, va matisar aspectes del valencianisme del filòsof de Sueca. L'escriptor va ser un exemple de visió integradora de les lluites nacionals i socials, incloses l'ecologisme i el feminisme

Antoni Rico, Antoni Lluís Trobat
@ToniRicoGarcia @antonitrobat

La jove generació de Marqués s'emmirallà en els moviments d'alliberament nacional que lligaven la lluita per una identitat amb el marxisme com a eina de transformació social

Cuba, el Vietnam, Algèria i pensadors com Frantz Fanon, Camus o Sartre es convertiren en els referents que ajudaven a tancar un cercle que el fusterianisme havia començat a construir

"Continuo tenint la mateixa nefasta opinió del capitalisme, el previsible desastre ecològic i el masclisme. Encara signaria, avui, allò que vaig escriure en un pamflet el 1970: per un País Valencià lliure, socialista, no patriarcal i solidari amb tots els pobles del món".

J.V. Marqués en un acte de reconeixement d'organitzacions feministes. Sevilla, octubre de 2006.

La nostra primera imatge de Josep Vicent Marqués és com a tertulià en el programa *Dià a dià* de Maria Teresa Campos, a Tele 5, a la segona meitat dels noranta. Eren els nostres anys d'adolescents, el despertar intel·lectual i polític d'una generació de joves amb pocs referents polítics fermes. Èrem la generació postcaiguda del Mur del Berlín i del famós final de la història de Fukuyama. En aquella tertúlia que pretenia ser de temàtica política, Marqués era una mena d'*outsider*, de veu discrepant i dissident del discurs oficial que traspuava el vòdevil de la Campos. Amb els anys, però, vam descobrir que aquell home, en realitat, era un dels grans intel·lectuals valencians de finals del segle xx.

La formació d'un intel·lectual marxista, ecologista i feminista

Josep Vicent Marqués (1943-2008) formà part d'aquella generació-miracle que, de la mà de Joan Fuster, va descobrir el País Valencià i els Països Catalans en la dècada dels seixanta. Militant al Partit Socialista Valencià (PSV) junt amb altres referents com Vicent Ventura, Joan Francesc Mira, Vicent Pitarch o Alfons Cucó, Marqués s'anà formant, anà descobrint un país que se li havia amagat i una cultura lligada a la llengua catalana que havia estat menyspreada, tractada com a inferior, postergada (com anys més tard diria Fuster). És la primera generació de nacionalistes valencians posterior a la Guerra Civil, però rebutjava l'herència dels anys republicans: va construir una nova manera d'entendre la valencianitat partint dels treballs i el pensament de Fuster. Valencianitat i catalanitat eren dues cares d'una mateixa moneda.

Més enllà del gran intel·lectual de Sueca, però, la jove generació de Marqués s'emmirallà en els moviments d'alliberament

nacional que lligaven la lluita per una identitat i el marxisme com a eina per a la transformació social. Cuba, el Vietnam, Algèria i pensadors com Frantz Fanon, Camus o Sartre es convertiren en els referents que ajudaven a tancar un cercle que el fusterianisme havia començat a construir. Ara bé, la ment inquieta de Marqués no solament unia l'alliberament nacional i de classe: calia aconseguir alliberar l'individu i la societat en tots els seus àmbits. Sartre estava bé, però Simone de Beauvoir era fonamental si volíem superar el patriarcat com a estructura de dominació i opressió. De la mateixa manera, de poc servia alliberar-nos com a poble si aquest no era capaç de mantenir l'equilibri natural.

Amb *Ecologia y lucha de clases* (1978), Marqués es va convertir en un dels primers teòrics de l'ecologisme valencià. Conciliava aquesta faceta amb una altra de pràctica, com a activista, encapçalant moviments proteccionistes d'avantguarda (com el col·lectiu La Margarida i la campanya El Saler per al poble). A poc a poc, durant el tardofranquisme, va anar esdevenint allò que sempre seria: un intel·lectual antioportunist, més abocat a la coherència ideològica que a l'aprofitament de conjuntures. Un tipus irreverent i amb un sentit de l'humor envejable que es definia com un fusterià heterodox -"els anys d'universitat tenia companyia i no em calia pujar tant sovint a Catalunya com feien els deixebles de Fuster"- i socialment es deia "nét de Karl Marx i nebot de Rosa Luxemburg". El també sociòleg Rafa Xambó ha afirmat que la voracitat lectora de Marqués abraçava "des dels manuals ianquis de sexologia, a una certa esquerra beata i ortodoxa considerava pornogràfica, fins a Freud".

El fusterianisme més enllà de Fuster

Cap a finals dels seixanta, el PSV va desaparèixer i la seva militància es va repartir en diferents organitzacions polítiques i culturals. Marqués, junt a d'altres, formà Germania Socialista, un petit grup de militants polítics que, tot i provenir del fusterianisme i mantenir-s'hi durant els setanta, va iniciar una profunda revisió d'aquest corrent. La intenció era aprofundir en la principal mancança del valencianisme del succeà: l'anàlisi marxista de la idea de nació, dels Països Catalans i de la

mateixa societat valenciana, que en aquells moments canviava de manera profunda i en tots els àmbits.

El text més interessant i complet on els agermanats publicaren les seues reflexions fou *Classe obrera i qüestió nacional*, editat clandestinament el 1972 i reeditat en castellà i amb pròleg de Marqués el 1978. Aquest paper es va convertir en la primera revisió crítica de la proposta de Països Catalans i de la identitat valenciana lligada a aquest projecte polític. La conclusió a què arribaven era que els valencians i les valencianes no eren una nació, sinó un poble que s'havia d'entendre com un subjecte polític en si mateix: formava part de la catalanitat lingüísticament i culturalment, però no per això havia de formar, sí o sí, una mateixa nació amb Catalunya.

Per als agermanats, doncs, la idea de nació era més complexa i dinàmica que l'argument estàtic i objectiu de l'existència d'una llengua parlada de Salses a Guardamar i de Fraga a Maó. L'anàlisi introspectiva sobre què significava ésser valencià acabava de prendre forma en *País perplex*, llibre amb el qual Marqués guanyà el premi d'assaig Joan Fuster el 1973. Àgil, intel·ligent, irònic i amb uns fonaments fermes, el text iniciava una nova narrativa sobre la identitat col·lectiva aportant noves respostes a l'eterna pregunta: què som els valencians?

La complicitat il·lenca

De seguida, l'autor va connectar amb els sectors que, des de les Illes Balears, especialment a Mallorca i a Menorca, bastien una esquerra autocentrada, heterodoxa i lligada als corrents internacionals més avançats -bàsicament, l'ecologisme i el feminisme. Té lògica que fos així. En clau nacional, a *País perplex*, que va tenir una molt bona acollida entre intel·lectuals mallorquins com Antoni Serra, Guillem Frontera o Josep Maria Llompart, relatava una forma d'interpretar i vehicular la valencianitat que lligava fortament amb la manera amb què el mallorquinisme majoritari, rupturista i d'esquerra, entenia la construcció nacional. El concepte de "fosca consciència" que plantejava per definir la identitat antropològica, de tipus primari i prepolític, d'una gran part de la societat valenciana va

ser entès perfectament pels sectors mallorquinistes progressistes que, en aquells anys, engegaven projectes incipients com el Partit Socialista de les Illes (PSI) o l'Obra Cultural Balear.

Més endavant, les afinitats arribaren per altres vies. Determinats agents que més endavant han volgut fer bandera de l'ecologisme polític, especialment a Catalunya, encara estaven ancorats en el postestalinisme. Ja aleshores, Marqués exercia una gran influència en l'ecologisme social illenc, representat pel GOB i el col·lectiu anarquista Talaïot Corcat, i en la vertebració de la idea que la defensa del país, de la terra i del medi ambient eren una mateixa lluita. En aquest sentit, els sectors mallorquinistes i valencianistes de principis dels setanta, apadrinats intel·lectualment per Josep Vicent Marqués i uns pocs més, segurament van ser pioners de l'ecosocialisme real, de la simbiosi entre marxisme i ecologisme amb consciència de gènere, al sud d'Europa.

La publicació, el 1997, de *Tots els colors del roig*, un manual de reflexió sobre les quatre etiquetes que l'inquietaven -antipatriarcal, d'esquerres, nacionalista i ecologista-, incidí encara més en aquest aspecte. El Marqués dels últims anys, especialment preocupat per repensar el feminisme, no va deixar de donar sentit a una màxima fusteriana, "el País Valencià serà d'esquerres o no serà", afegint-hi complexitat i nous colors.

Una posteritat perplexa

Quaranta anys després de la publicació primerenca de *País perplex*, tenim uns països més perplexos que mai, però amb un context que segurament l'any 1974 era difícil d'imaginar fins i tot per algú com Josep Vicent Marqués, que fou tots els *ismes* de la història emancipatòria d'aquest país *avant la letre*. Ens calen molts *marquesos*, dels bons, dels heterodoxos, irònics, intel·ligents, tendres i lluitadors. Ens cal superar la perplexitat i això només es fa entenent els països des de la diversitat, des del federalisme, des de la particularitat que cal deixar de veure com a anomalia. Ens cal, doncs, recuperar el pensament i l'obra -potser algunes editorials haurien de prendre'n nota i reeditar-lo- d'un dels nostres, d'un dels imprescindibles. ◀

Fou un intel·lectual antioportunist, més abocat a la coherència ideològica que a l'aprofitament de conjuntures: un tipus irreverent i amb un sentit de l'humor envejable

L'autor entenia el poble valencià com un subjecte polític en si mateix, que formava part de la catalanitat, però que no per això havia de formar, sí o sí, una mateixa nació

Marqués introduí el concepte de "fosca consciència", un valencianisme que es manifestaria en un orgull hortofrutícola i una veneració per l'estètica folklòrica / XELE MENDEZ

Club Esportiu Júpiter, la llegenda del futbol popular

Imatges històriques preses els anys 1913 i 1927, respectivament

Humil i obrera, situada en un barri anarquista i republicà, l'entitat va patir la persecució per les dictadures i ha sobreviscut fins als nostres dies. Des del barri de la Verneda, intenta recuperar vells èxits esportius i socials

Francesc Poblet
@fcpoblet

El règim de Primo de Rivera va canviar l'escut de l'equip. El franquisme també va modificar els colors de l'uniforme i fins i tot el nom del club. L'objectiu era desvincular-lo del seu passat compromès

El Club Esportiu Júpiter va ser fundat per un escocès, David Mauchan, el maig de l'any 1909 en una cerveseria de la rambla del Poblenou de Barcelona. Li van posar el nom del globus guanyador d'un dels populars concursos d'aerostàtics que es feien a la platja del barri. Un grup de joves anava a jugar al *football* al Camp de la Bota i d'aquí va sorgir l'equip inicial. Aleshores, l'esport era una diversió, sobretot per al col·lectiu obrer de les fàbriques properes, sotmès a unes jornades laborals inacabables i a unes condicions de vida pèssimes. Els primers batecs del club no van ser fàcils, enmig de la revolta de la Setmana Tràgica i la repressió posterior.

L'equip no es va poder federar fins a l'any 1912 i passà a jugar en un camp d'un carrer proper, el carrer Taulat. Un voluntari pintava les ratlles amb la calç d'una fàbrica on treballava. De vegades, algun espectador era convidat a participar-hi i els matxs amistosos eren freqüents. Tot es vivia d'una manera festiva, però, a poc a poc, la idea es va anar consolidant. L'any 1921, el club es va traslladar al carrer Lope de Vega, on es va construir una tribuna de fusta. En aquell camp, el Júpiter viuria la seva època daurada. Va guanyar diversos campionats de Catalunya i un campionat estatal de segona divisió l'any 1925, mentre gaudia d'una gran popularitat com a estendard d'un barri manifestament obrer i republicà.

Supervivent de dues dictadures

Corria la veu que un grup anarquista afí a algun dels jugadors aprofitava els desplaçaments de l'equip per transportar armes, fins i tot dins les pilotes de cuir. Així doncs, després del cop militar de Primo de Rivera, el Júpiter havia de passar a ser un objectiu polític. Dit i fet; l'escut de l'equip va ser prohibit per-

Assurances
ètiques i
solidàries

arç
COOPERATIVA

www.arccoop.coop

tinta sonora
www.tintasonora.com

Un món a una
altra manera de
fer les coses

COOPERATIVA AUTOGESTIONÀRIA
www.lacutatinvisible.coop
ATREVEIX-TE A IMAGINAR-LA

terra d'escudella
www.tdk.cat

menú al migdia
carta de nit
taules d'embotits
amanides
patates braves
cerveses artesanals
cultura popular
exposicions

C/ Premià, 20 baixos, Sarrià (Bcn)
tel. 93 422 16 13

DIVA HOGAR

REPARACIONS 24H
REFORMES

BARCELONA
93.346.86.01
SANT FELIU DE LLOBREGAT
93.105.77.83

www.clubdivahogar.com

què, segons les autoritats, feia apologia de la "bandera separatista" i els entrebanca es van generalitzar.

El famós partit amistós del Barça a l'estadi de les Corts en què el públic va xiular l'himne espanyol, fet que va comportar l'exili de Gamper i el tancament del camp, va ser precisament contra el Júpiter. D'aquells anys, sorgeix la llegenda de club humil i, alhora, victoriós, modest però lluitador i resistent, una fama que no faria sinó engrandir-se durant la dècada següent. Proclamada la República, el mateix any 1931, el president Macià va visitar el camp del Júpiter i va restituir solemnement l'escut quadribarrat estatel que li havia arrabassat el règim riverista.

Es van poder viure uns anys de relativa calma, fins al 1936. El matí del 19 de juliol d'aquell any, mentre les tropes colpistes sortien de les casernes de Barcelona, un grup de gent obrera del Poblenou va requisar dos camions d'una fàbrica tèxtil propera i es va dirigir cap al camp del Júpiter. Allà, ja començaven a concentrar-se grups de militants anarquistes. Sembla que les seves dependències amagaven un petit arsenal. El lloc era ideal, a poques passes de la casa de diversos activistes destacats, com Durruti, García Oliver i Gregori Jover, que veia el camp des del seu pis del carrer Pujades, on la mateixa nit s'havia reunit el nucli del grup llibertari Nosotros.

Poc després, les primeres obreres armades pujaven als camions per anar a combatre les tropes faccioses al centre de la ciutat, mentre les sirenes de les fàbriques començaven a sonar. Altres van anar cap a la caserna dels Docks, a l'avinguda d'Icària, que poc després seria assaltada i presa pel poble. A poc a poc, s'anava concentrant més gent a les rodalies del camp del Júpiter. Fins i tot, diuen, s'hi van poder veure alguns dels futbolistes.

L'equip va continuar jugant les competicions que es podien organitzar en temps de guerra i fins i tot va comptar amb la participació d'uns jugadors mallorquins que havien vingut a l'Olimpiada Popular i es van quedar a la ciutat. Alguns futbolistes van ser mobilitzats i almenys un d'ells, Joan Font, va morir al

front. Entretant, el Poblenou va patir bombardeigs molt intensos, però el camp del Júpiter se'n va salvar i es van poder jugar partits, algun d'ells a benefici del Socors Roig.

Represàlies del franquisme

La derrota a la Guerra Civil va significar, també, la derrota del Júpiter. Mentre el Camp de la Bota va passar a ser el lloc on el règim afusellava indiscriminadament les persones del bàndol vençut (un d'ells, l'exjugador Carlos Ibáñez), la fàbrica del Cànem, molt a prop de la seu del club, es va transformar en camp de concentració. Com a entitat declarada "desafecta al règim", el Júpiter va tornar a ser perseguit. Es va rebatejar el club com a Hércules, es va tornar a substituir l'escut i també es va canviar el color de la samarreta. Fins i tot es va pensar a convertir-lo en filial de l'Espanyol. Finalment, l'any 1948, el van fer canviar de camp i va anar a parar a uns terrenys al nord del Poblenou.

El club va estar a punt de desaparèixer. Fa temps que els camps de conreu, alguna masia i un edifici escadusser van deixar pas als enormes blocs d'habitatges del barri de la Verneda que envolten el camp: en aquest barri humil, la crisi s'ha fet notar d'allò més. El Júpiter va continuar competint a la tercera divisió -ara anomenada Primera catalana- i, de mica en mica, es va aconseguir restituir -primer- el nom i -després- els colors grisgrana. L'escut històric no es va poder recuperar fins al 1990.

Tornar als orígens per mirar cap al futur

Actualment, la directiva presidida per Joan Rion intenta impulsar el club cap al futbol popular i solidari, arrelat al país i el barri. Per exemple, aquests dies, han editat un calendari per recaptar fons per al Menjador Solidari Gregal, que dona àpats a prop de cinquanta nens i nenes de famílies amb problemes econòmics de la zona de la Verneda-Besòs. També han impulsat una campanya de recollida de joguines per al jove malalt ingressat a l'Hospital del Mar.

Fa poc, va acabar una recollida de material esportiu per enviar a la regió africana de Kaye, en col·laboració amb l'Associació d'Ajuda

i Assistència a Mali. Una altra iniciativa interessant és la posada en marxa de la Fundació per a la Recuperació de la Memòria Històrica, amb l'objectiu, entre altres, de donar a conèixer la història del club, amagada i considerada subversiva durant tants anys.

La directiva intenta mantenir uns preus populars, tot i que lamenta els problemes econòmics inherents al fet de competir en categories inferiors. En part, es financen amb el seu futbol base, caracteritzat -comenta, complagut, Rion- "per formar els nostres joves no solament com a jugadors, sinó també com a persones". Periòdicament, també conviden alumnes de les escoles del barri perquè coneguin el club i juguin a les seves instal·lacions. "Hem d'augmentar la integració amb el teixit social del barri, ser-hi més presents. Som -i encara podem ser-ho més- una gran eina per avançar en aquesta cohesió imprescindible", conclou.

La mitjana d'edat del públic que assisteix als partits del primer equip és força elevada, però també hi podem trobar joves com David, conegut com a *Panxeta*, activista de l'Ateneu Popular Octubre del Poblenou. Alguns diumenges al migdia, puja fins a la Verneda per anar a veure el matx. "Estic contra el futbol modern, entès com a negoci, que no té en compte l'afició. Reivindico el futbol popular, de barri, de poble i per al poble", explica. També és membre actiu del Sankt Pauli Fanclub Catalunya, format per simpatitzants d'un club alemany que abandera l'antifeixisme i l'antisexisme "en un món on el masclisme, el feixisme i la violència costen d'eradicar". Opina que s'adiu molt amb els valors històrics del Júpiter que cal reivindicar.

Passejant per la Rambla, ens trobem en Salvador, jubilat, soci "dels de tota la vida", que fa uns anys que ja no va al camp. S'ha fet gran, està massa lluny de casa seva i... també van deixar d'anar-hi els amics. "Se'n parla poc, als mitjans, dels equips modestos; i massa dels rics. Abans hi havia un altre ambient, tots ens coneixíem, hi havia solidaritat, esportivitat... El Poblenou ha canviat molt -es lamenta- i el futbol també", afirma. Ens comenta que considera positiva qualsevol cosa que es faci per tornar-lo als seus orígens i apropiat-lo a la gent. S'acomia enyorant el futbol d'aquells derbis d'abans amb el Martinenc, l'Europa, el Sant Andreu, l'Horta... Li explico que sembla que es comença a consolidar un moviment que reivindica arreu el futbol popular. Tant de bo ho puguem veure. La lluita està servida, també en aquest camp. ◀

Portada d'un calendari de la revista humorística 'Xut!'

Hans Magnus
Enzensberger

El curt estiu de l'anarquia

Vida i mort de Buenaventura Durruti

ISBN 978-84-92559-59-6 | 328 pàgs.

www.viruseditorial.net # www.viruslibreria.net

editorial
virus

No tremolis, associa't

El psicòleg Rubén Sánchez ha publicat 'La mirada de Michonne', una petita guia per enfrontar i repel·lir la violència contra les dones, per recuperar el control de les nostres vides

/ ANNA CELMA

Anna Celma
@Acelmamelero

Segons l'autor, l'autodefensa potencia les capacitats físiques i psíquiques de cada persona

“L'administració no hi és ni se l'espera. Els canvis vindran a través de petits gestos quotidians”, afirma

“L'autodefensa no és violència. És legítima i les dones, en particular, tenen dret a exercir-la”, afirma Rubén Sánchez, psicòleg social i clínic, agent d'igualtat i formador en matèria de violència masclista. Com a karateka, sap que les arts marcial ajuden a reaccionar davant una agressió. Ha condensat la seva experiència en l'activisme feminista a *La mirada de Michonne* (Ed. Tigre de Paper, 2014), una guia d'autodefensa en clau de gènere.

Ell la defineix així: “L'autodefensa, és a dir, la legítima defensa, consisteix a repel·lir una agressió de qualsevol tipus. És un concepte inspirat en les arts marcial japoneses, que promouen l'antiviolença com, per exemple, el karate (estil *Shito-Ryu*), on no existeix el cop com un atac en si mateix, sinó sempre com a resposta defensiva, com a protecció posterior o com a forma anticipada davant d'una conducta violenta, quan algú tingui la intenció evident de danyar la teva integritat física”.

Entrenar el cos per enfortir la ment

Sánchez afirma que, a través de l'autodefensa, s'està potenciant la confiança en la capacitat física i psíquica. D'aquesta manera, “les dones seran més autònomes i estaran més segures d'elles mateixes. En definitiva, més lliures”. Perquè, per l'autor, l'autodefensa aniria més enllà de les expressions físiques i seria extrapolable a aspectes emocionals i psicològics. “Això s'anomena autodefensa emocional: són una sèrie de conductes i actituds que enforteixen la persona desenvolupant la seva resiliència, cosa que possibilita recuperar-se de situacions difícils, com ara una agressió, sigui del tipus que sigui, perpetrada per una altra persona”, explica.

El psicòleg treballa amb víctimes de la violència de gènere i aporta el seu gra de sorra perquè sobrevisquin aquesta expressió de l'agressivitat del sistema patriarcal envers les

dones. Explica a la DIRECTA que una de les coses que volia transmetre al seu llibre “és que el problema de la violència masclista no és personal, és social: la responsabilitat és compartida per tothom qui vivim a les nostres ciutats, municipis i pobles. No podem permetre que ho tornin a arraconar com quelcom domèstic, invisible”.

Transformar els marcs vigents

A parer de Sánchez, canviar el sistema actual ha d'estar en mans de les persones i els moviments socials. “L'administració no hi és ni se l'espera. Els canvis vindran a través dels petits gestos quotidians, del treball per desmuntar la mentalitat masclista en la qual vivim immersos. Trencar les dinàmiques de privilegi patriarcal”, afirma. D'altra banda, però, prioritza la llibertat de la dona per sobre de tot: “Elles són qui ha de triar quan contestar una agressió, com contestar-la, per què... ja sigui de manera individual o en col·lectius. La responsabilitat de la violència mai no recau a les espatlles de qui la rep, exigir a les agredides que responguin i ho facin d'una manera determinada és reincloure en el sexisme que alimenta aquestes agressions”.

Segons l'autor, les agressions masclistes pretenen remarcar el seu poder a través de la intimidació de les dones, ja sigui a l'espai privat o a l'espai públic -com en el cas de l'assetjament al carrer. Aquestes agressions, en el fons, resulten una projecció de les pròpies debilitats. Per això, quan les assaltades reaccionen a través de l'autodefensa, desmunten aquesta apropiació de l'espai públic. Fan el trànsit d'una posició d'objecte -alimentada pel patriarcat- a reafirmar-se com a subjectes a través de la lluita i la desobediència dels rols de gènere. Sánchez està convençut que cada vegada hi ha més dones que, individualment o col·lectivament, exerceixen aquesta autodefensa. I se n'alegra, convençut que els agressors han de començar a sentir por. ◀

Foscor il·luminada

Fantasmagoria d'un misteri real

Ignasi Franch
@ignasifranch

Fins al 31 de desembre, el Festival Márgenes difon algunes mostres recents de cinema independent de manera gratuïta per Internet. Una d'elles és *El gran vuelo*, documental que explica part de la història de Clara Pueyo Jornet, una militant comunista que feia tasques d'espionatge i propaganda durant els primers anys del franquisme. Pueyo va ser empresonada i condemnada a mort, però va aconseguir escapar del seu captiveri i desaparegué. El seu cas no solament és la història d'un misteri, també representa les tensions d'una dona compromesa políticament que volia estimar i que va renunciar a d'altres vides possibles: va veure morir de gana una filla i es va sentir sola en un entorn revolucionari... però potser també masclista.

La guionista i directora, Carolina Astudillo, no intenta explicar la desaparició de la seva protagonista absent. Va traïr el partit, va ser assassinada, va arribar a la Unió Soviètica? La cineasta no opta pel *thriller* documental que acara virtualment testimonis. Les cartes confiscades a la fugitiva, introspectives i amb un cert to literari, semblen condicionar el to: predomina una veu en *off* meditativa i la lectura d'aquestes missives que són el gran rastre d'una existència esfumada. Astudillo indaga en les fotografies i les filmacions emprades, encara que algunes siguin imatges d'arxiu sense vinculació amb la protagonista. Però, com el Harun Farocki d'*Aplazamiento*, tracta de revelar significats sota l'aparença, encara que siguin hipotètics o imaginats.

Si les veus que acompanyen les imatges tenen un aire solemne, l'autora assaja alguns contrapunts en forma de muntatges irònics i d'irrupcions musicals inesperades. El resultat final potser es beneficia de la brevetat de la proposta. I l'enfocament, més introspectiu que historicista, resulta suggeridor: una mort sense cadàver deixa la vida de Pueyo en punts suspensius, en un cert llibre, i la cineasta convoca el seu fantasma. ◀

CINEMA

El gran vuelo (2014)

Directora i guionista: Carolina Astudillo

Durada: 61 minuts

www.margenes.org

Joan Gener Bartany
@En_Joan

Sembla que no hi ha concessions i que tot sigui a base d'haver estat mil hores tocant pels marges i a les fosques. Que un grup de música es digui Forces Elèctriques d'Andorra, no saps si és perquè volen ser originalment seriosos, volgudament irònics o sobradament superflus (o tot plegat, que també podria ser). Et sembla que "Jagga", el tema que obre el seu nou disc, és una dosi de droga pura que t'apliquen a poc a poc perquè et vagis accelerant; de cop, tot explota com una resaca i, just al revolt final, arriba una hipnosi ignota. "V de Voris" és com la vida que rebota dins teu, quan et punxa i t'esquinça i, en conseqüència, et fa viure en latència. Acaben amb "Pastor", que és com un himne gutural, una oda desmesurada i excessiva que, a més, és l'única que té lletra i que algú canta. Però, abans, abans, hi ha "Black Vilanova", que és un cançó on vas movent el coll, vas movent el cap, vas fotent cops de mans al pit, la taula o el que tinguis a prop i, sense adonar-te'n, comences a pensar com robaràs l'equip de so de la sala de concerts de la teva ciutat per instal·lar-lo al mig de qualsevol plaça i, a tot drap, fer-la sonar com a acte d'amor etern a la comunitat.

Direm, per ubicar-los, que són uns quants, que són de Palma i que, el 2013, ja van publicar *F/E/A*, segons el seu espai a Bandcamp. I sí, podria dir-vos que és *noise* experimental i dir-vos *nosequè* de les guitarres, de la bateria o de la distorsió per simular ser un bon crític musical. I també podria buscar ecos d'altres grups a les seves cançons, escoltar *F/E/A* per copsar essències i evolucions i, així, simular que sóc un bon periodista cultural. Però no. Visca la ignorància i l'intrusisme quan et posen coses com Forces Elèctriques d'Andorra al davant. Ni escolto gaire sovint coses com aquesta ni em calen etiquetes per mirar d'explicar-vos el terrabastall que pot suposar parar-hi atentament l'orella, entre feina i feina, visites a les xarxes socials digitals i revisions rutinàries dels correus electrònics massa plens de militàncies. Això sí, si sou d'aquelles que preferiu les zones de confort musical i no us agrada el soroll, no sabria què dir-vos. O potser sí. Reapropiant-me d'un poema de *L'espectre electromagnètic*, de Max Besora, algun cop us heu preguntat: "I per què no tornem a les cavernes?". ◀

CD

Forces Elèctriques d'Andorra

Pastor (Autoeditat, 2014)

/ CÉCILE POMIER

“Si el part no és cap patologia, per què es tracta com a tal?”

Griselda Casadellà
@grizlda

Fa pocs anys, infantar a casa es considerava una pràctica antiga i de societats amb pocs recursos. Avui, en canvi, moltes dones escullen el part natural a la seva llar. A què es deu?

Cada país té la seva història. A l'Estat espanyol, fins a les darreries del franquisme, parir era un acte que es feia a casa amb la llevadora del poble. Les dones n'havien après de les seves mares, tietes i àvies. La mortalitat no era excepcional, però tenia causes directes com la falta de recursos o la desnutrició. Després de la dictadura, la societat va voler modernitzar-se i l'arribada del part hospitalari es va viure com un gran avenç.

I això què va suposar?

Va passar de ser un procés fisiològic a ser un procés clínic amb un alt percentatge de medicalització, tot i que, en el 80% dels casos, aquesta medicalització no respon a cap urgència mèdica. La llevadora esdevé una infermera obstètrica i les decisions importants es deleguen en el ginecòleg. Però, si el part no és cap patologia, per què es tracta com a tal?

Ha arribat el moment de qüestionar-nos-ho?

Exacte. Cada cop hi ha més informació i es recupera la saviesa tradicional des d'una visió moderna i una formació molt més completa i acadèmica. Ara, la lluita de les dones consisteix a recuperar l'autonomia sobre els nostres cossos i el dret a viure cada procés i decidir com volem parir. Malauradament, al nostre país, l'assistència domiciliària és un privilegi per a moltes dones. Aquesta segregació no és natural, com mostrem al documental *Loba*.

A la pel·lícula, una testimoni fa referència als dolors del part qualificant-los com a “dolors de vida”. Això pot xocar, ja que entenem el dolor com quelcom que cal evitar. Què en penses?

En el cas de la menstruació, el part i altres *dolors femenins*, el primer que fem és voler eliminar-los sense parar-nos a pensar què ens estan dient. Són moviments de l'úter que representen una

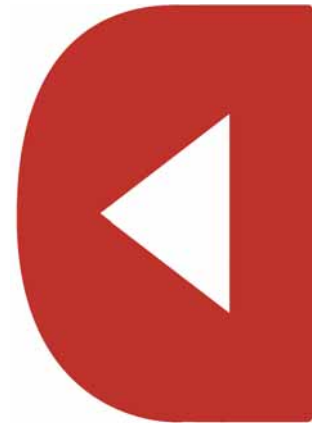
connexió fonamental amb el cos, el cicle menstrual i la creativitat de cadascuna de nosaltres. Elsa, que a *Loba* parla dels “dolors de vida”, fa referència a la capacitat que té cada dona de viure aquestes situacions. Els *dolors* permeten dur una criatura al món i seguir el ritme del nostre propi cos i el de l'infant. Si podem moure'ns com necessitem i com sentim, el part s'esdevé automàticament d'una altra manera. Al cap i a la fi, es tracta d'una qüestió social, de com enfoquem el sofriment físic en la nostra societat.

Si l'associació entre patiment i part és inqüestionable i socialment té connotacions negatives, sembla que, per extensió, s'hagi d'evitar parir, no trobes?

Actualment, qualsevol cosa ens fa por. És com un procés neuròtic, pensem que el progrés vol dir no sentir cap mena de sofriment. Vivim molt en la il·lusió, però, a l'hora d'afrontar-ho, perdem la confiança en nosaltres mateixos i busquem delegar en l'exterior. En el moment del part, passa exactament el mateix: pensem a buscar una seguretat externa en lloc de buscar-la dins nostre, tot i que la confiança que una dona sent en el moment de parir es transmet a la criatura que arriba al món. Si tenim confiança en allò que volem, les nostres filles també la tindran.

Amb el naixement, passa com amb la mort, de la qual es parla ben poc a la nostra societat. Hi ha qui pot pensar que el part únicament interessa a les futures mares, però el cert és que totes vivim, almenys, un part en la nostra existència. Per què s'aborda més aquest tema?

Tant el naixement com la mort transcorren de manera molt medicalitzada i, sovint, es produeix un distanciament molt fort i una carència d'humanitat. Tenim un pànic molt estès a morir, però tant la vida com la mort apareixen al nostre costat constantment i tenir-ho en compte ens dona força a l'hora d'avaluar i decidir sobre els nostres actes. Quan una dona pareix, la llevadora l'acompanya en el procés, però és la partera qui ha de tenir confiança en el seu propi cos, és la seva capacitat. Tota aquesta confiança, tota aquesta capacitat per prendre decisions, analitzar-les correctament i executar-les, és la nostra llibertat. ◀

inDirecta

Catherine Béchard

Osteòpata i curandera

Catherine Béchard, osteòpata i curandera amb 25 anys d'experiència, va decidir investigar què passava a les sales de part dels hospitals. Amb l'ajuda de la seva filla petita – que s'encarregava de la càmera i la fotografia– i a través d'entrevistes a mares, pares i llevadores, van començar un viatge que les va dur a Mèxic, Cuba, França i Catalunya. El resultat d'aquest viatge és el documental *Loba*, nom que apel·la a “la dona salvatge que totes portem a dins”. Després de conèixer diversos testimonis sobre l'experiència dels naixements, afirma que la seva medicalització està relacionada amb la necessitat de control per part del poder i del sistema patriarcal que domina la nostra societat. Al film, Béchard explica la progressiva desaparició de les llevadores de tota la vida. Amb la participació de Laia Manresa al guió i Sergi Dies al muntatge, *Loba* s'ha finançat amb una campanya de micromecenatge que ha reunit més de 400 coproductores. Es pot consultar el calendari de projeccions al web www.lobafilm.com.